

Förhandlingarna leddes till en början av herr tredje vice talmannen.

§ 1 Finansdebatt (forts.)

Herr ÅSLING (c):

Herr talman! Det kan sägas vara betecknande för den ekonomiska situationen här i landet att det utlåtande, som finansutskottet begår sin premiär med, är föga dramatiskt och att det har tillkommit utan större födslovåndor.

Finansminister Sträng fann sig föranlåten före middagspausen att teckna en flyhänt, expressionistisk bild av situationen och hävda att reservanterna närmat sig regeringen. I själva verket förhåller det sig tvärtom. I t. ex. synen på näringslivets finansiering, kapitalförstärkning utifrån etc. har i stället regeringen närmat sig oppositionen.

Det råder med andra ord i det närmaste fullständig enighet om de dominerande målen för den ekonomiska politiken. Men den akuta situationen gör det nödvändigt – det har debatten i kammaren tidigare i dag visat – att starkare än som skett i finansplanen betona vikten av den samhällsekonomiska balansen och dess konsekvenser för framtiden. Utan den grunden kan inte heller övriga mål, såsom full sysselsättning, hög tillväxttakt, jämnare inkomstfördelning och bättre regional balans, förverkligas.

Den regionala balansen tillhör de mål som klarare än hittills måste prioriteras i fortsättningen, eftersom den tillsammans med stabiliteten i samhällsekonomin tillhör de grundläggande förutsättningarna för en fortsatt positiv utveckling. Det är ett markant drag i bilden av vårt land – det är t. o. m. berättigat att tala om en skönhetsfläck i välfärdssamhället – att de så länge omhuldade målen full sysselsättning, hög tillväxttakt och jämn inkomstfördelning i många glesbygder alltså betraktas som en hägring. Det är också ett generande faktum att så många av allt att döma inte varit medvetna om detta, även bland ansvariga politiker, förrän massmedia plötsligt också upptäcker en värld bortom Norrtull.

Situationen i Blåsjön, som har nämnts här tidigare i dag, är så till vida ingen isolerad företeelse. Men reaktionen där, som finansministern karakteriserade som desperat, måste ses mot bakgrunden av vad som i höstas uppfattades som klara löften om sysselsättning i den bygden.

Även om finansministern enligt finansplanen, liksom utskotts-majoriteten numera, bekänner sig till målsättningen om bättre regional balans tycks man ha svårt att ta konsekvenserna av det ställningstagandet i vissa avseenden. Det är en av de huvudinvändningar mot regeringens ekonomiska politik som måste göras.

Man säger nej till generella lättnader i penningpolitiken. En sänkning av vår höga räntenivå är dock sedan länge motiverad. Den höga räntan pressar företag och enskilda hårt, och som konjunkturpolitiskt vapen står det sedan länge klart att den slår blint. I regioner med låg ekonomisk aktivitet känns den höga räntan särskilt tung, medan den i expansiva regioner, särskilt i tider av överhettning, inte har någon dämpande effekt att tala om. På samma sätt förhåller det sig beträffande vissa näringsgrenar. Expansiva näringar hämmas inte, medan företag i mindre expansiva näringar dignar under bördan.

Det framstår i detta sammanhang som i hög grad märkligt att speciella företeelser på kreditmarknaden med en räntehöjande effekt så länge har tolererats av ansvariga samhällsinstanser. Jag tänker här på bankernas s. k. specialinlåning till avsevärt högre ränta än den officiellt gällande inlåningsräntan. Företeelsen, som väl nu dess bättre får anses vara på retur, har avsevärt bidragit till att snedvrیدا kreditmarknaden, eftersom den haft en grå marknads alla karakteristiska drag. Konsekvensen har varit att storplacerare – framför allt företag men även kommuner – med samhällsorganens goda minne har kunnat utnyttja sin ställning på marknaden och erhållit favörer, som bankerna så långt som möjligt sedan har sökt kompensera sig för hos redan hårt pressade kreditkunder.

Chocken efter 1969 års valutakris sitter i och styr uppenbart handlandet. Detta bidrar till att man övervärderar penningpolitiken och undervärderar de progressiva inslagen i samhällsekonomin. Det är förklarligt – och dagens debatt har också fått sin prägel därav – men det är inte i längden försvarligt. Vapenarsenalen börjar också bli tämligen antik. En generellt restriktiv penningpolitik ställer ur denna synpunkt mycket stora krav på känsligt handlag och fantasi när det gäller att vidtaga selektiva åtgärder.

I detta avseende är alltså den nuvarande politiken något av en besvikelse med hänsyn till önskvärdheten av att prioritera en bättre regional balans. Det kan medges att det erbjuder vissa svårigheter att konstruera en regionalt differentierad kreditpolitik, men det är angeläget att med skilda medel öka tillgången på kapital i regioner utan överhettning och i näringar med motsvarande problem. Det borde exempelvis vara möjligt att underlätta för lantbruket, de mindre och medelstora företagen och de mindre kommunerna att via hypoteksinstitut, banker och specialinstitut få en ökad andel av AP-fondernas kreditutbud.

AP-fondernas dominerande position på kreditmarknaden kommer under de närmaste åren att markeras ytterligare. Långtidsutredningen räknar med att 40 procent av det totala utbudet på kreditmarknaden år 1975 skall komma från AP-fonderna. De sedan många år resta kraven på en översyn av AP-fondernas funktion på kreditmarknaden blir i takt med fondernas tillväxt alltmer berättigade. Samtidigt som det kollektiva sparandet ökat har hushållssparandet gått tillbaka. Medan det genomsnittliga hushållssparandet under 1960-talets första år låg på 8,5 procent av disponibla inkomster hade sparbenägenheten år 1969 sjunkit till 5,6 procent. I och med att transfereringar i form av pensioner och andra utbetalningar från skilda samhällsorgan ökar sjunker av allt att döma också sparbenägenheten.

Det råder inget tvivel om att sparandet dock intar en central roll i den ekonomiska politiken och att hushållssparandets funktion borde ha uppmärksamrats bättre. Långtidsutredningens antagande att sparbenägenheten under åren fram till 1975 skulle öka, så att det inte skulle uppstå någon skillnad mellan konsumtionsefterfrågan och det antagna tillgängliga konsumtionsutrymmet är intressant, men realismen i prognosen är svårbedömlig. I varje fall förefaller det otänkbart att klara denna målsättning utan särskilda sparstimulerande åtgärder.

Förutom de rent stabiliseringspolitiska motiven för målmedvetna insatser på detta område finns också de kreditpolitiska. Anspråken på kreditinstituten kommer att öka, eftersom investeringarna i näringslivet nu och sannolikt under överskådlig tid måste prioriteras. Samhällsekonomiskt är det ett föga tilltalande alternativ att kommunerna genom kommunalskattehöjningar eliminerar ett tillgängligt utrymme för ökat hushållssparande.

Det torde nämligen vara ett ofrånkomligt faktum att den nya linje, som glädjande nog markeras i finansplanen och som innebär en medveten satsning på näringslivet, också kräver åtgärder, som verkligen ställer kapital till förfogande. Reglerna om likviditetskvoter gäller ju ännu inom bankväsendet, vilket innebär att 30 procent av eventuell inlåningsökning fortfarande skall placeras i kassamedel eller i obligationer. Om prioriteringen av industriinvesteringarna skall få avsedd effekt förutsätter det alltså en mycket gynnsam inlåningsutveckling i bankväsendet. Om inte, vilken finansieringsväg kan statsmakterna då anvisa?

En betydelsefull och svårbemästrad faktor i vår betalningsbalans är det s. k. tjänstenettot. Finansministern berör frågan i finansplanen, och även om det inte saknas ambition från hans sida att söka en lösning i frågan, förefaller det närmast som om han kapitulerar i brist på en anfallsplan.

En av de främsta negativa faktorerna i utfallet av tjänstenettot är kostnaderna för våra utlandsresor. Vår längtan efter sol och värme bidrar alltså i växande utsträckning till problemen med betalningsbalansen. Även om man kan diskutera restriktiva åtgärder av typen särskild avgift på utlandsresor — vilket dock ur flera synpunkter kan ifrågasättas — aktualiserar detta fenomen i första hand kostnadsutvecklingen i vårt eget land.

Marssolen i vår svenska fjällvärld både värmer och skänker vederkvickelse, men ändå har svensk turistnäring svårt att hävda sig i konkurrensen med andra länders turistnäring. Orsaken är av allt att döma vårt allmänt höga kostnadsläge men även dyra persontransporter och till en del också underutvecklade kommunikationer. Svensk turistnäring befinner sig till följd av dessa förhållanden för närvarande i en svår situation, och det är redan av denna anledning angeläget att näringsens problem och position i samhället blir föremål för en ingående kartläggning och översyn. Det negativa tjänstenettot illustrerar hur angeläget det är att vårt näringslivs konkurrenskraft inte äventyras och att omsorgerna om näringslivet också innefattar typiska hemmamarknadsnäringar.

Lantbrukets situation kan också sägas illustrera utvecklingen och är kanske av ett särskilt intresse i det sammanhang som jag nu diskuterar med hänsyn till näringsens grundläggande roll för den regionala balansen.

Det förefaller som om man alltför länge på socialdemokratiskt håll trott att aveckling av småbruk – i Sverige försvinner mer än 10 000 gårdar per år som självständiga brukningsenheter – skulle lösa lantbrukets inkomstproblem. Verkligheten har ju varit annorlunda, och jag tror att det nu börjar stå klart i vida kretsar. OECD har i en rapport hävdad att småjordbrukens försvinnande i Europa endast har marginella effekter på inkomstbildningen. Jag noterade för övrigt som en bekräftelse på detta faktum finansministerns erkännande av den höga produktiviteten i svenskt lantbruk. OECD:s slutsats är att utöver prispolitik behövs en effektiv rationalisering inom jordbruket, och den slutsatsen har vi ju sedan länge dragit här i Sverige.

Men rationaliseringspolitiken inom den här näringen försvåras i dag av kostnadsutvecklingen, inte minst då av de höga räntorna. Inflationen drabbar särskilt hårt lantbruksnäringen, som på grund av den produktionsbegränsning riksdagen beslutat inte har andra näringars möjlighet att "expandera bort" problemen. Det hela har lett till att rationaliseringsaktiviteterna, nyinvesteringarna, nu är ytterst begränsade. Ovissheten och långrotningen i de aktuella prispförhandlingarna är en annan negativ faktor, värd att notera i det här sammanhanget.

Herr talman! Finansplanen markerar en vändpunkt i den ekonomiska politiken, har det sagts, bl. a. från kammarens talarstol tidigare i dag. Den markerar en vändpunkt genom en klarare betoning av produktionens roll och näringslivets behov. Det är gott och väl, men det får inte leda till en ensidig prioritering av expansiva sektorer i samhället, vilken i sin tur motverkar strävandena för en bättre regional balans och utvecklingen inom icke prioriterade sektorer av näringslivet.

Herr MÖLLER i Göteborg (fp):

Herr talman! Finansministern är alltför optimistisk i sin finansplan och i uttalandena kring den. Han är förmodligen för optimistisk när det gäller konjunkturläget, han är det också ur samhällsekonomisk synpunkt i sitt antagande om löneökningarnas storlek, och han är med all sannolikhet för optimistisk beträffande upp-puffningen av industriinvesteringarna.

När det gäller konjunkturerna vill jag fatta mig kort. Finansministern har hoppats på att konjunkturavmattningen skall hävas under andra halvåret. När statsverkspropositionen presenterades, poängterade herr Sträng att den amerikanska konjunkturen förmodades vända under andra halvåret. Men detta har inte den verkan på *svensk* konjunktur som man gärna föreställer sig. Det är så att den amerikanska konjunkturen inte på ett kraftigt sätt påverkar oss direkt, och dess indirekta verkan sker först med stor eftersläpning.

Utvecklingen i de europeiska länderna är vida viktigare på kortare sikt. Där har vi nu en konjunkturavmattning, inte minst i Västtyskland. Det är främst genom sin verkan via europeiska länder som den amerikanska konjunkturen indirekt påverkar oss. En sådan effekt på indirekt väg tar tid för att nå oss. En eventuellt förbättrad amerikansk konjunktur till hösten är alltså inte det "Sesam, öppna dig" för svensk del, som finansministern i januari gärna ville få oss att tro.

För att gå över till lönesumman så antar herr Sträng i finansplanen att den skall öka med 9 procent i år och med 6 procent nästa år. Konjunkturinstitutet har för sin del räknat med 10 procent respektive 7 procent, alltså 1 procentenhet mer för vart och ett av de två åren. Någon motivering för nedskärningen ger herr Sträng inte, och konjunkturinstitutet för sin del har inte reviderat sin uppfattning. Jag kan förstå att finansministern gärna vill räkna med en siffra som inte förstärker löneförväntningarna hos organisationerna utan i stället dämpar dem, men då blir också finansplanen i denna viktiga del – konsumtionen är ju den största posten när det gäller resursanvändningen i samhället – med all sannolikhet alltför optimistisk.

Finansministern är också alltför optimistisk om industriinvesteringarna. De förmodas öka med 12 procent för detta år. Vi har i folkpartiet en mer försiktig bedömning. Som skäl för detta kan man anföra för det första att en konjunkturavmattning inte är särskilt inspirerande till stora investeringar, och vi är dessutom inte heller så säkra på att avmattningen blir så svag och övergående som finansministern förmodar. För det andra är ju kreditåtstramningen fortfarande hård, och det påverkar också investeringarna. För det tredje är likviditeten i företagen i stort sett ansträngd, så att ett mycket starkt kredittillskott skulle behövas. För det fjärde kan man betona att pristoppets vara eller icke vara är en extra osäkerhet, liksom hela avtalsrörelsen. Av dessa skäl blir det troligen inte en så stark investeringsökning som finansministern räknar med.

Vid föredragningarna i finansutskottet framgick att man i departementet hade räknat upp konjunkturinstitutets antagande om en ökning av investeringarna med 7 procent till dessa 12 procent, och detta av två skäl: för det första för att man väntade en minskning av kreditåtstramningen och för det andra för att det nu föreslagna investeringsavdraget hade tillkommit. Men det framgick också inför utskottet en viktig sak, nämligen att konjunkturinstitutet redan hade räknat med att kreditåtstramningen något skulle dämpas. Från dess sida antog man nu en ökning av dessa investeringar på ingalunda 12 procent utan mellan 7 och 12 procent, troligen ungefär mitt emellan, som man formulerade sig.

Det är givet att t. ex. någon enda procents avvikelse ligger inom den felmarginal som man måste räkna med. Men inom den osäkerhet som finns är den troligaste nivån för investeringsökningen klart lägre än den som finansministern räknar med av de skäl som jag nyss nämnde.

Detta är allvarligt i och för sig, en investeringsökning behövs av tillväxtskäl. Men det är extra allvarligt just nu, eftersom finansplanens totalgrepp på vår valutasituation är just detta, att vi genom en ökning av investeringarna skall höja produktionen, produktiviteten och exporten, så att vi med tiden kommer ur våra betalningsbalansbekymmer. En svagare investeringsökning blir med andra ord ett hot mot själva den strategi som regeringen valt för den ekonomiska politiken.

Vi har velat varna ordentligt på denna punkt. Och i stabiliserande syfte har vi föreslagit en snabbare lättnad i kreditåtstramningen och ett frisläpp av investeringsfonderna utanför storstadsregionerna, såsom fram går av reservationen.

Det är också viktigt med en stark investeringsökning och en exportökning med hänsyn till u-hjälpen, så att det av riksdagen satta målet – att vi skall ha en procent av bruttonationalprodukten för u-hjälp 1974/75 – lättare nås. I reservationen understryks att detta mål är förenligt med vår utrikesbalans. Denna bör förbättras genom ökad export.

I årets finansplan finns som jag nämnde ett nytt grepp. Herr Sträng förordar upplåning i utlandet. Långtidsutredningen är för sin del inne på samma linje och skisserar jämvikt i de löpande utrikesbetalningarna år 1973 eller alternativt 1975. Fram till dess skall vi alltså genom utländsk upplåning skapa utrymme för en betydande investeringsökning och exportökning. Dessa ansträngningar medför både direkt och indirekt en ökning av importen. För att valutareserven då inte skall minska i oroväckande grad fordras under en övergångstid utländsk upplåning.

Detta är ett riktigt grepp. Om ett land som Sverige har fått en hög kostnadsnivå – och Sverige har i sanning fått uppleva en ovanligt kraftig inflation de senaste åren – uppstår lätt en besvärande valutaavtappning. Då är en av vägarna att beträda att man inriktar sig på ökad produktivitet, inte minst i exportsektorn och i den importkonkurrerande sektorn av näringslivet.

Men detta förbättrar ju konkurrensläget gentemot utlandet bara om produktivetsförbättringarna där inte är lika stora som de förbättringar som vi får i Sverige.

Varför kan vi då förmoda att vi får ovanligt starka produktivetsökningar i Sverige, som förbättrar vårt internationella konkurrensläge? Jo, därför att vi i Sverige torde ha ovanligt många väntande investeringsprojekt med ovanligt hög avkastning – helt enkelt därför att de senaste årens kreditåtstramning och en ränta som slagit höjdhopsrekord har hållit nere industriinvesteringarna på en ovanligt låg nivå. Industrins maskininvesteringar ökade i fasta priser med 35 procent under den första hälften av 1960-talet men bara med 25 procent under den andra hälften av 1960-talet. Och hela den privata bruttoinvesteringens ökning var drygt 30 procent under åren 1960–1965 men bara 8 procent under åren 1965–1970.

Därför är det i nuläget ett riktigt grepp att tolerera utländsk upplåning. Men bakom den nödvändigheten ligger förstas ett misslyckande, som finansministern nu tvingas erkänna. Den ekonomiska politiken de gångna åren har givit oss en alldeles för kraftig inflation och en alldeles för hård kreditåtstramning gentemot investeringarna och därför tvångsmässigt försatt oss i detta läge med utländsk upplåning.

Som en följd av valutaproblemen har vi också fått en minskad självständighet när det gäller den ekonomiska politiken. Som en röd tråd genom statsverkspropositionen, finansplanen och de senaste månadernas uttalanden från finansministern och andra regeringsmedlemmar går en betoning av begränsningarna i vår handlingsfrihet.

Det är rätt, den är synnerligen begränsad. Det är angeläget att slå fast att vår ekonomiska handlingsfrihet var mindre beskuren för 10–15 år sedan. Det är inflationspolitiken under lång tid, särskilt kraftig de senaste åren, som höjt vårt kostnadsläge för mycket. Denna politik har lett till

den hårda kreditåtstramningen och till alltför låga investeringar sett ur ett långtidsperspektiv.

Herr talman! Låt mig stanna vid just inflationsproblemet. De gångna årens inflation – med i genomsnitt 4 procent per år under två årtionden – har med andra ord försatt oss i ett läge där vårt manövringsutrymme minskat. Kreditpolitiken i föl blev tyvärr mycket hård, eftersom finansministern inte var villig att överlägga med oppositionen om ett gemensamt ansvar för en skärpt finanspolitik. Om kreditpolitiken hade lättats – utan en finanspolitisk åtstramning – skulle efterfrågan ha släppts loss och våra priser kommit helt ur proportion med utlandets. Att kreditåtstramningen blev så hård och slog ut så många företag och friställde så många anställda, berodde alltså på den inflation vi haft, och på finansministerns ovilja mot gemensamma finanspolitiska lösningar för att lätta trycket på kreditmarknaden. Detta är sorgligt och den politik som fört oss dithän bör skarpt kritiseras.

Det ger oss också lärdomar inför framtiden: en större prisstabilitet och en kraftig valutareserv – dessa två så ofta attackerade och förlöjligade mål – är väsentliga. T. o. m. den doktrinära, stela räntepolitiken på 1950-talet, som var så inflationsdrivande, har sina verkningar än i dag eftersom den höjde kostnadsnivån i landet vid den tiden.

Slutsatsen är tydlig och borde vara ett memento för regeringen: En ansvarsfylld ekonomisk politik som på längre sikt skall tillse att ett land undviker att glida in i ett ohållbart läge måste ta hänsyn till ekonomiska realiteter och vara lagom restriktiv även årtal innan en allvarlig balansrubbnig, såsom den nuvarande, kan skönjas.

Vårt alternativ i folkpartiet, som framkommer i motion 565, innebär en bättre planering med rambudget, arbetskraftsbudget och olika politiska prioriteringar inom ramen för en alternativ planering. Däri ingår bl. a. också ett ekonomiskt socialt råd och stabiliseringspolitiska konferenser – i god tid före avtalsrörelserna.

Den inflationen som jag har talat om har också sin betydelse för lönerörelserna. Att vi har och kommer att ha ett så hårt och oroande klimat i löneförhandlingarna i år beror till stor del på kombinationen av två ting, nämligen de ovanligt kraftiga prisstegringarna nyligen och den nu något vikande konjunkturen. Å ena sidan gör den starka inflation som vi har haft att folk – vare sig vi önskar det eller ej – gärna vill åtminstone kompensera sig för de ökade levnadskostnaderna. Å andra sidan medför konjunkturavmattningen att de privata arbetsgivarna inte anser sig kunna ge mycket stora löneökningar. Enskilda personer på arbetstagsarsidan bygger alltså psykologiskt sina krav i stor utsträckning på det som har hänt – den kraftiga inflationen – och kräver mycket i kompensation, medan arbetsgivarsidan måste utgå från den framtida konjunktursituation som företagen kommer att få leva i. Detta är den rävsax som föreligger.

Nu kan regeringen och socialdemokratin säga att det är otur att avtalsrörelsen kommit just vid en konjunkturavmattning. Hade vi haft en konjunkturtopp även i år, hade det varit lättare att från företagshåll helt möta de kompensationskrav m. m. som ställs. Men det är faktiskt så, att ibland har vi stigande konjunkturer, ibland vikande. Precis när avtalsrörelsen skall inträffa kan vi inte styra. Därför är det, även av detta skäl att

undvika en svårartad oro på arbetsmarknaden, nödvändigt att över lag vara mån om att inflationstakten hålles nere. Då minskar ju kravet på kompensation för prisstegringar.

Att lönesituationen blir så svår i år beror på ett par andra, speciella ting också. För det första har den yttre balansbristen gjort att staten såsom arbetsgivare vill vara försiktig med lönehöjningar, som givetvis skulle öka konsumtion och import, vilket vi inte gärna ser av valutaskäl. För det andra påverkar prisstoppet oss så, att företagarna *inte vet* hur stor del av kostnadsökningar de får ta ut i framtiden, och därför blir de mer återhållsamma, medan konsumenterna för sin del *fruktar* framtida prishöjningar och i förväg gärna vill kompensera sig något för dem. För det tredje, som en extra svårighet för avtalsrörelsen, har vi genom kombinationen av inflation och skatteprogressivitet fått ett läge, där man så långt ner som i inkomstskikt på 20 000–35 000 kronor bara får en liten del kvar av troliga löneökningar sedan skatteprogressiviteten och därtill den beräknade inflationens verkan på skatterna har tagit sitt. Detta har Bertil Ohlin klargjort i den utmärkta lilla skriften ”Sträng, inflationen och skatten”. Vi i folkpartiet har föreslagit en indexreglering av skatteskalorna, så att skatten inte automatiskt ökar med inflationen för människor med oförändrad realinkomst. Det skulle minska behovet och önskan att i förväg kompensera sig kraftigt för eventuella prisstegringar.

Tidigare i dag sade herr Sträng att detta var ett jippo – ett ord som vi skall komma ihåg. Likadant var det i fråga om vårt sätt i folkpartiet att driva kravet på närdemokrati, detta för den enskilde medborgaren så viktiga krav när det gäller att få påverka sina egna förhållanden, sin egen miljö. Jag tror att det är samma felslut, inte bara sakligt utan även ur taktisk synpunkt, som man gör om man på detta sätt stämplar ett krav som i dag är så djupt upplevt av många människor, nämligen att inflationen ensam inte skall medföra att de reellt får betala större summor i skatt.

På alla dessa sätt har alltså kombinationen av kraftig inflation, vikande konjunktur, yttre balansbrist, osäkerhet om prisstoppet och avvisande av förslaget om indexreglerade skatteskalor gjort grundvalarna för avtalsrörelsen sämre än de varit på årtionden. Finansministern och regeringen kan sannerligen konstatera beskt slutfacit av decenniernas inflationspolitik. Och ett beskt slutfacit av sin ovilja att i tid lyssna på oppositionen och av sin önskan att vilja vara sig själv nog.

I detta anförande instämde herrar Taube, Hörberg, Romanus och Henmark (samtliga fp).

Herr KNUT JOHANSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Under debatten tidigare i dag har av naturliga skäl arbetsmarknadssituationen och det rådande strejkläget berörts. Det var framför allt herrar Hedlund och Bohman som i sina inlägg gav mig anledning att inledningsvis ta upp dessa frågor.

Först och främst vill jag säga att parternas nuvarande frihet och rätt att vidta stridsåtgärder är en betydelsefull princip, som det finns anledning att slå vakt om. Jag vill gärna tillägga att det är lika angeläget

att vi bevarar vårt förlikningssystem. Medlarnas suveränitet får inte naggas i kanten vare sig av parterna själva eller genom samhällsingripande.

Att som herr Hedlund antydde införa skiljedomsförfarande är enligt min uppfattning inte aktuellt i nuläget. Däremot kan det naturligtvis bli nödvändigt för samhället att ingripa för att förmå parterna att följa spelreglerna. Att som skett i årets avtalsrörelse stridsåtgärder vidtas under pågående förhandlingar, under kommissions medverkan, är en nyhet som strider mot spelreglerna. Att man säger nej till en kommissions hemställan om att avbryta stridsåtgärderna i avvaktan på kommissionens medlingsarbete är förvånansvärt. En inställning av detta slag kan i längden leda till att arbetsmarknadsparterna inte får behålla den frihet och suveränitet som de har i dag. Ingen part har mig veterligt tidigare sagt nej till en sådan hemställan, och det inträffade är också förvånansvärt, då det helt strider mot gällande spelregler, som vederbörande i olika sammanhang så flitigt hänvisar till.

Om statsmakterna i en sådan situation, i syfte att eliminera stridsåtgärdernas verkningar mot tredje man och mot samhället i dess helhet, skulle tvingas vidta åtgärder för att återföra de nejsägande parterna till ordningen, så förefaller det vara ett tillvägagångssätt som är värt att mycket noga överväga.

Herr Bohman sade bl. a. att konflikten var politiskt styrd. Jag skulle vilja uttrycka saken så, att även om det enligt min uppfattning inte är någon politisk styrning råder det inget tvivel om att det är ett mycket starkt politiskt inslag i konflikten så till vida att man i den pågående avtalsrörelsen försöker eliminera verkningarna av åtgärder som vidtagits av riksdagen. Det kallar jag ett politiskt moment i avtalsrörelsen som också tillhör nyheterna för året.

Vidare sade herr Bohman att han var tveksam huruvida 1965 års beslut skulle ha fattats, om man haft en tanke på vad som nu händer. Och det ligger väl mycket i det, i varje fall med hänsyn till den form som beslutet fick. Jag antager att när uppgörelsen en gång är klar över hela fältet och man sålunda har årets stridshandlingar bakom sig, så finns det starka skäl för att mycket noga och förutsättningslöst ompröva 1965 års beslut. Inte så att den strejkrätt som då infördes skulle slopas – men jag tror det är anledning att mot bakgrund av lärdomarna från denna konflikt se till att såväl tredje man som samhället blir garderade mot åtgärder av det slag som vi i dag upplever. Det var säkerligen ingen som deltog i behandling och beslut 1965 som i sin vildaste fantasi kunde tänka sig någonting liknande.

Låt mig, herr talman, efter detta gå över till finansutskottets föreliggande betänkande.

Utgångspunkterna för den ekonomiska politiken är enligt min uppfattning helt klara. Vi har ett intresse av att bygga upp den utlandskonkurrerande industrins produktionskapacitet och förbättra balansen i vår utrikeshandel. Och vad är det då att ta hänsyn till?

För det första kan vi vänta oss en dämpad konjunktur, men i likhet med vad som varit förhållandet under de senaste fem åren blir konjunkturbilden splittrad med avseende på de olika branscherna. Denna splittring får helt naturligt regionala effekter.

För det andra råder ännu viss osäkerhet om hur stark den inträffade konjunkturdämpningen blir, och detta ställer stora krav på den ekonomiska politiken – det gäller såväl dess innehåll som dess skötsel. Dels krävs en välplanerad konjunkturbedskap för att man snabbt skall kunna sätta in riktiga åtgärder i den aktuella situationen, dels krävs stark återhållsamhet med generella ekonomiska åtgärder med hänsyn till betalningsbalansen och den känsliga valutareserven. Dessutom krävs att tyngdpunkten i konjunkturpolitiken läggs på selektiva ekonomiska åtgärder, så att vi får just den styrning av de ekonomiska och politiska insatserna som är nödvändig. Detta är ofrånkomligt för att vi dels skall kunna klara arbetsmarknadsproblemen, särskilt den regionala sysselsättningen, dels samtidigt stimulera den utlandskonkurrerande industrins investeringar.

Vad är det då som de borgerliga har anfört gentemot denna skissartat angivna bakgrund? Jo, man tävlar inbördes om att lägga fram förslag till åtgärder, som innebär generella ekonomiska lättnader, alltså de åtgärder som mycket ingående har redovisats i dagens debatt tidigare.

Vad beträffar den mera kortsiktiga konjunkturpolitiken och de åtgärder som riksdagen nu har att ta ställning till vill jag understryka innebörden av utskottets uttalande om konjunkturbedskapen. Denna beredskap beror helt naturligt på osäkerheten om konjunkturdämpningen under innevarande år, dess varaktighet och effekter på branscher och regioner.

Jag vill också starkt betona att den prioritering vi nu gör av industrins investeringar – vilken prioritering vi är helt ense om och som innebär att utrymme skapas för dessa investeringar – inte är ovillkorlig. Om den nämligen inte leder till önskad investeringsutveckling blir vi givetvis tvingade att överge den s. k. morotspolitiken. Vi måste ställa mycket starka krav på motprestationer från näringslivets sida. Om det skapade utrymmet inte utnyttjas för industriinvesteringar, så måste det disponeras för andra angelägna uppgifter, och sådana finns det gott om. Vi kan självfallet inte acceptera ett minskat resursutnyttjande och ökade sysselsättningsproblem på arbetsmarknaden. Eller, för att knyta an till herr Strängs resonemang tidigare i dag, som han kallade för det bondska språket: Om inte hästen vill dricka och man inte kan tvinga honom till det, så bör andra törstande få komma till vattnet. Och sådana finns det en uppsjö av.

Reservanterna i finansutskottet hävdar visserligen att åtgärderna för att stimulera industrins investeringar vidtagits för sent, men det stämmer inte med deras egen argumentation i motionen 562 i vad gäller ränte- och kreditpolitiken samt valutareserven. I själva verket berodde kapacitetsproblemen 1970 på att industrin underlät att ta tillfället och utrymmet i akt att investera under åren 1967 och 1968, då den ekonomiska politiken beredde goda sådana möjligheter. Det dröjer som bekant några år innan investeringarna får full kapacitetseffekt. Detta har också långtidsutredningen bekräftat.

Reservanternas klagan över den förda kreditpolitiken och den förment dåliga självfinansieringen kan däremot till väsentlig del återföras på företagens kortsiktiga tänkande när det gäller investeringsplanering. De

olikheter som på senare år varit rådande i fråga om företagens självfinansieringsmöjligheter beror sålunda på den splittrade vinstutvecklingen, som i sin tur har ett visst samband med huruvida företagen varit förutseende nog att investera under lågkonjunkturen 1966–1968. Reserverna tror tydligen att investeringsviljan även denna gång skall sjunka med konjunkturen, trots att industrin ligger med fyllda orderböcker.

Man kan inte samtidigt sitta på två stolar såsom reserverna försöker göra genom att förordra både långsiktiga generella lättnader för företagen och en avvaktande stramhet med ränte- och kreditpolitiken. Invänder reserverna mot detta att lättnaderna balanseras av en stramare finanspolitik, då motsäger de sig själva; dels kräver konjunkturberedskapen en avvaktande och stram hållning i finanspolitiken lika väl som i ränte- och kreditpolitiken, dels vet vi inte i dag hur stram budgeten blir när avtalsrörelsen en gång är över. Det innebär att regering och riksdag nog måste följa den ekonomiska utvecklingen och stå beredda med starkare selektiva styrmedel, om de av riksdagen beslutade åtgärderna skulle visa sig inte få avsedd effekt på sysselsättning och industriell utbyggnad.

Jag tror att vi under lång tid framöver kommer att ha behov av en utbyggd konjunkturberedskap parallellt med att de långsiktiga aspekterna får ökad tyngd i den ekonomiska politiken. Jag anser nämligen att en framgångsrik konjunkturpolitik är starkt beroende av en aktiv och ingripande strukturekonomisk politik eller, om man så vill, näringspolitik. Enligt min mening måste dels finanspolitiken harmoniera med penning- och kreditpolitiken, dels arbetsmarknadspolitiken reformeras. Jag skall inte alltför mycket gå in på detta men vill avslutningsvis säga ett par ord om de åtgärder som kan vara nödvändiga att vidta.

Näringspolitiska rådet bör byggas ut med branschråd. Det finns då möjlighet att få ett bättre beslutsunderlag för erforderliga utredningar och för den långsiktiga ekonomiska politiken. Detta är visserligen frågor som vi återkommer till i samband med behandlingen av kompletteringspropositionen, men de utgör även en central del i dagens finansdebatt. Jag har velat nämna detta och återkommer sålunda till dessa frågor vid behandlingen av kompletteringspropositionen.

Till sist vill jag säga att jag, i motsats till utskottsminoriteten, anser att det är nödvändigt att behålla ett fast grepp om den ekonomiska utvecklingen. Reservernas recept, som innebär att man förordar de ekonomiska krafternas fria spel, leder inte fram till målet för den ekonomiska politiken: full sysselsättning, fortsatt hög tillväxttakt, jämnare inkomstfördelning och bättre regional balans.

Herr talman! Det är mot bakgrunden av här anförda synpunkter som jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! I polemik mot herr Bohman, som inte är närvarande i kammaren, sade herr Knut Johansson i Stockholm att han inte i sin vildaste fantasi hade kunnat tänka sig någonting liknande de stridsåtgärder som nu har vidtagits på arbetsmarknaden. En anmärkningsvärd sak som hänt är att regeringen föresatt sig att en betydande grupp i samhället

trots ekonomisk tillväxt skall ha sänkta inkomster. Jag föreställer mig att många som var med om att fatta beslutet 1965 inte i sin vildaste fantasi hade den idén.

Sedan sade herr Johansson att nu har vi ekonomiska resurser och nu skall det investeras; företagen bör sätta i gång. Jag vet inte hur man resonerar inom företagen, men jag föreställer mig att man också där tycker att det är bra med en jämn investeringsutveckling. Men det måste, som herr Sträng mycket kraftigt underströk i ett anförande i dag, löna sig att investera; annars gör man inga investeringar vare sig man är en kooperativ, en enskild eller någon annan företagare.

Det är, herr Johansson, en uppgift för den ekonomiska politiken att se till att det blir lönande att investera. Anledningen till att vi har en ekonomisk politik här i landet är att vi skall kunna utjämna sådana här svängningar. Man kan bara inte luta sig tillbaka och säga, att nu är det lågkonjunktur och nu skall det investeras även om det inte är lockande. Det är också därför som herr Sträng föreslagit det 10-procentiga avdraget för investeringskostnader. Det behöver bli mer lockande att investera, och det är regeringens och de ekonomisk-politiska instansernas uppgift att se till att det med hjälp av de olika ekonomisk-politiska instrumenten blir en uppgång.

Att det 1967 inte blev precis så som herr Johansson anser att det borde ha blivit, kan bero på att det då drevs mycket aggressiva resonemang om att kapitalskatterna borde höjas; många blev oroliga för att det egentligen inte skulle löna sig att göra någonting. Att dessa resonemang var mycket aggressiva bevisas av att herr Sträng så småningom inte vågade följa sin egen utrednings majoritet. Det kan möjligen förklara vad som hände 1967.

Herr Johansson gjorde vidare vissa uttalanden som skulle ha krävt ett tydligare språk: Om inte morotsprincipen fungerade så skulle man – även om det, herr Johansson, egentligen inte sträckts fram några morötter – överge detta system. Vad menar egentligen herr Johansson med det? Skall det vidtas långtgående socialiseringar för att staten själv direkt skall kunna bestämma vilka investeringar som skall göras? Eller om man vill frånga linjen med ökade investeringar, hur skall det då bli med vår bytesbalans, herr Johansson? Fordras det inte investeringar inom industrin?

Herr KNUT JOHANSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! I den del av mitt anförande, som gällde den aktuella strejksituationen och förhållandena på arbetsmarknaden, kommenterade jag inte innehållet i parternas yrkande på annat sätt än att jag sade, att ett politiskt moment förekommer i den mån man syftar till att eliminera verkningarna av vad som beslutats av riksdagen. Sedan har varje part frihet att ställa de krav man vill. Min huvudinvändning gällde formerna för förhandlingarna och det sätt på vilket man har gått till väga.

Herr Burenstam Linder frågade vad jag menade med morotsprincipen och om det inte är avsikten att det skulle löna sig för företagen att investera. Självfallet skall det löna sig att investera. Det har heller inte varit avsikten att socialiseringsåtgärder skall diskuteras, om företagen inte

utnyttjar denna prioritering. Jag var inne på betydligt enklare ting, nämligen att ett företag skall ge besked om att det inte har för avsikt att utnyttja investeringsmöjligheterna. Man kan då använda resurserna på andra områden, där det finns behov och intresse för att utnyttja dem.

Jag tycker att det är en rimlig begäran mot bakgrund av vad som hände 1967 och 1968, då vi hade exakt samma prioriteringssituation, men då en stor del av de berörda företagen inte utnyttjade investeringsmöjligheterna. Arbetslöshet uppstod därför att investeringsmöjligheterna inte utnyttjades och därför att man på de områden där de skulle ha kunnat utnyttjas med hänsyn till denna prioritering inte kunde få det kapital som behövdes.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Knut Johansson i Stockholm säger att man inom industrin skall ge besked om man inte tänker utnyttja de investeringsmöjligheter som herr Johansson anser finns. Om man inte tänker utnyttja dessa möjligheter skall resurserna användas på andra områden.

Ja, det låter bra, men det finns en hållhake. Herr Sträng säger ju att det "ultimativa" kravet är att återställa jämvikten i bytesbalansen. Då undrar jag, herr Johansson, hur det går med den om man inte utnyttjar dessa resurser just för industriinvesteringar? Får man det besked som herr Johansson vill ha och det sedan skulle visa sig inte vara tillräckligt långtgående, dvs. att man inte skulle få göra så stora investeringar som man önskade, tycker jag att den riktiga slutsatsen, om vi skall kunna klara svårigheten att sälja till utlandet lika mycket som vi köper därifrån, vore att vi genom att frisläppa investeringsfonderna eller andra åtgärder gör det mera lockande för dem som skall bygga ut industrin att verkligen genomföra en sådan utbyggnad.

Herr KNUT JOHANSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Innebär detta, herr Burenstam Linder, att man skall vidta åtgärder för att ålägga företag att utnyttja den förmånsrätt de har fått beträffande investeringar, så har jag inte gått så långt. Jag har varit blygsam nog att säga, att om ett företag inte vill bygga, även om det skulle få konsekvenser för bytesbalansen, är det rimligt att man på andra sektorer där man är fullt beredd att utnyttja kapitalet får den möjligheten. Det är en blygsam begäran att näringslivets representanter ger besked om de tänker utnyttja investeringsmöjligheterna eller har för avsikt att inte ta pengarna i anspråk.

Herr tredje vice talmannen anmälde att herr Burenstam Linder anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr BJÖRK i Göteborg (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lars Werner har kort före middagspausen riktat en direkt fråga till mig som jag helt nyligen blev underrättad om. Jag finner hans fråga principiellt intressant och skall gärna försöka att svara på den. Den gällde hur jag ser på Aftonbladets vägran att införa en annons från

det kommunistiska partiet med vissa uppgifter om partiets inställning till den aktuella SACO-konflikten.

Bakgrunden till hans fråga är att jag har väckt en motion vari jag diskuterar behovet av något slags regler för s. k. äsiktsannonsering, nämligen i de fall där ansvarige utgivaren för en tidning vägrar att införa annonser som uttrycker åsikter som utgivaren själv ogillar.

I motionen har jag utvecklat att detta problem blir särskilt tillspetsat på orter och i områden där en tidning erövrat en faktisk monopolställning och på så sätt kan undertrycka den fria debatten i hög grad.

Aftonbladet har ju ingalunda en sådan monopolställning på Stockholms tidningsmarknad. Frågan är alltså inte fullt relevant. Likafullt förefaller det mig – utifrån de informationer jag har inhämtat och med reservation för att dessa informationer kan vara ofullständiga – som om Aftonbladets ansvarige utgivare i detta speciella fall gjort en felbedömning. Jag kan gott förstå att kommunistiska partiet känt sig besvärat av sitt ställningstagande i konfliktens inledning och haft behov av att i efterhand komma med offentliga förklaringar och tillrättalägganden. Aftonbladets vägran att införa denna annons finner jag så mycket mer förvånande som tidningen på sin insändaravdelning brukar ge generöst utrymme åt kommunistisk gratispropaganda.

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det var ett mycket intressant svar som herr Björk i Göteborg gav. Det blir väl tillfälle att diskutera denna fråga när motionen skall behandlas. Jag vill nu bara säga till herr Björk i anledning av den senare delen av hans anförande, där han talar om att vi inom vpk skulle ha känt oss besvärade av att komma i efterhand, att vi inte gjorde det, eftersom händelsen inträffade två dagar efter det att konflikten hade brutit ut.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! I utskottsmajoritetens uttalande i finansutskottets betänkande finns några tankar och påståenden med bakomliggande ståndpunktstaganden och värderingar som inte kan få stå oemotsagda.

Minoritetens reservation har visserligen hyfsat avsnittet dels genom strykning, dels genom omformulering och därigenom tagit avstånd från de underliggande insinuationerna, men jag kan ändå inte underlåta att peka på vad där står och hur detta kan – och säkerligen också avses skola – läsas. De citerade orden får tillika bilda utgångspunkten för några mera allmänna kommentarer också till herr Knut Johanssons i Stockholm uppfattning om spelreglerna vid en konflikt.

Det heter: "Vissa löntagargrupper utgår vid formulerandet av sina lönekrav från 'lön efter skatt' och ser främst till sina privata konsumtionsmöjligheter men känner mindre ansvar för den gemensamma konsumtionen. Enligt utskottets mening skärper företeelser av detta slag ytterligare kraven på finanspolitiken i dagens Sverige."

Vad är det för "vissa löntagargrupper" som avses och som här skall brännmärkas? Det är visserligen så, för att börja med det första påståendet, att en löntagarorganisation i den direkta offentliga argumen-

tationen för sina löneökningsframställningar resonerat om lön efter skatt för att få fram vilken ringa reallöneförbättring det rör sig om. Men detta offentliga redovisande, som väl får sägas präglas av öppen hederlighet, är en sak. En annan sak är det interna resonemang som föregår det offentliga formulerandet av lönekrav. Säg mig den löntagarorganisation som då det gäller att lägga eller ta bud inte arbetar med eller tar hänsyn till begreppet lön efter skatt. Begreppet och realiteten lön efter skatt – man må tycka illa om det eller ej – har kommit med den nuvarande högskattepolitiken, och det stannar så länge högskattepolitiken existerar. Det kommer vi aldrig ifrån hur mycket många än försöker blunda eller slå dövörat till. För övrigt förs det resonemanget också i andra länder än Sverige.

Alla resonerar likadant oavsett vilken löntagarorganisation de tillhör, oavsett vilket löneläge de ligger i och oavsett om de rubriceras med de missvisande beteckningarna arbetare eller tjänstemän. Skulle verkligen ledningen och förhandlarna för någon löntagarorganisation vara okunniga om detta sakernas tillstånd eller om de känner till det vid beräkningarna av sina lönekrav strunta i den räkneoperation som de vet att varje medlem i organisationen själv ideligen gör? Så illa fungerar inte sambandet och kommunikationen mellan medlemmar och ledning, även om sambandet stundtals kan vara svagt.

Bedrövligt är det andra påståendet i utskottsmajoritetens skrivning, nämligen det att vissa löntagargrupper främst ser till sina privata konsumtionsmöjligheter men – här kommer höjdpunkten – känner mindre ansvar för den gemensamma konsumtionen. Utskottets talesman uttryckte i förmiddags sin förvåning över och sitt beklagande av att utskottsmajoriteten tagit bort denna passus ur sitt uttalande. Det är enligt mitt förmenande tvärtom hedersamt att man gjort så.

Vilka grupper omfattas av den här karakteristiken avsedd att ställa vissa medborgare vid något slags skampåle? Vem är det som anklagas för så uppenbart bristande samhällssolidaritet? Av textsammanhanget att döma tycks utskottet avse samma grupper som formulerar sina lönekrav utgående från begreppet lön efter skatt. Räkna man med lön efter skatt känner man alltså – det blir den logiska slutsatsen av vad där står – mindre ansvar för den gemensamma konsumtionen. Och vilka är de där löntagargrupperna, som inte det minsta ser till sin privata konsumtion utan endast är uppfyllda av ansvar för den gemensamma konsumtionen, hur mycket den senare än stiger och den förra minskar?

Nej, herr talman, hela resonemanget är inte bara insinuant utan desslikes falskt. Det har inte någon förankring i den verklighet som vi lever i. Det borde inte ha varit med i ett seriöst resonemang om finanspolitiken, eftersom det inte tjänar något annat syfte än att vara underlag för misstänkliggörande av och agitation mot medborgargrupper i detta land som man drar sig för att klart utpeka men som man dock av olika skäl gärna vill komma åt. Man kan inte värja sig för misstanken att regeringen också genom sina talesmän i finansutskottet liksom söker en polarisering av samhällsdebatten genom att spela ut vissa grupper mot varandra i syfte att undångömma det faktum att det är regeringen och regeringspolitiken – såväl på den ekonomiska som på skattepolitikens

områden – som åstadkommit den inflammation på löneanspråkens område som vi nu lider under.

Vill man läsa utskottsmajoritetens uttalande välvilligt, kan man möjligen finna det vara en illavarslande antydning till löntagarorganisationerna om hur de kommer att bli behandlade i avtalsrörelsen. Det heter ju i utskottets fortsatta skrivning att företeelser av detta slag ytterligare skärper kraven på finanspolitiken i dagens Sverige.

Till det skall sägas att avtalsrörelserna traditionellt varit arbetsmarknadsorganisationernas egen angelägenhet, vilket finansministern också säger i årets finansplan; och han menade det säkerligen då. Nu i den aktuella svåra konfliktsituationen håller han fortfarande – det antecknas med tillfredsställelse – fast vid denna ståndpunkt, sägande att ett politiskt ingripande endast får vara en sista utväg och att erfarenheterna av dagens läge inte utan vidare får tas till intäkt för en begränsning av den värdefulla fria förhandlingsrätten för offentliganställda.

Jag kan däremot inte dela herr Johanssons i Stockholm uppfattning om spelreglernas funktion i pågående konflikt, lika litet som hans anklagelser mot den ena parten. Man kan förhandla och har också gjort det tidigare under fortsatta stridsåtgärder. Det är i och för sig inget förkastligt i det.

Denna förmån att som part ha medbestämmanderätt i lönesättningen, som de offentliganställda har sedan år 1966, måste självfallet – det vill jag gärna understryka – förenas med samhällsansvar. Jag vet för min del ingen löntagarorganisation som inte känner sig ha ett ansvar för samhället. En organisation utan ansvarskänsla för samhället skulle för övrigt inte kunna existera.

Åter och åter igen får i dessa dagar löntagarnas företrädare – jag är själv en sådan – höra orden om ansvar för samhället upprepas. Detsamma sägs i finansplanen, men så tillägger finansministern: "1971 kommer att bli ett år då intresseorganisationerna som de växt fram i vår fria demokrati ställs på hårda prov. De bör kunna klara det på eget ansvar och i överensstämmelse med vad folkhushållet i dagsläget ger ramen för."

Ja, de anställdas organisationer bär sannerligen ansvar i dessa dagar och det gäller alla utan undantag. Ansvaret gäller samhället, men det får å andra sidan inte förglömmas att ansvaret också gäller organisationernas medlemmar. Det är en aspekt som inte alltid kommer med i bilden. Svårigheten är att till fullo identifiera ansvaret för medlemmarnas intressen med det samhällsansvar som egentligen till sitt innehåll, tyvärr övervägande, bestäms av finansministern och regeringen och som reproduceras av finansutskottets majoritet. Det torde vara obestridligt att statens och kommunernas tjänstemän under de senaste två åren klart har legat efter i löneutvecklingen – jag talar alltså om utvecklingen i relation till andra grupper. Dessa tjänstemän tillhör inte den del av arbetsmarknaden, t. ex. exportindustrin, som finansplanen vill prioritera.

Den aktuella stabiliseringspolitiken skall uppenbarligen i icke ringa omfattning föras på de offentliga tjänstemännens bekostnad. Konflikten, herr talman, uppstår när de i samhällets tjänst anställda med maktspråk skall tvingas foga sig under ett samhällsansvar som de icke uppfattar på exakt samma sätt som regeringen. Man vill fråga: Med vad rätt kan någon

karaktisera dem, som inte delar regeringens bedömningar av i vilket löneläge samhällsansvaret börjar och slutar, såsom seende främst till sina privata och mindre till gemensamma konsumtionsmöjligheter? Svaret är mycket enkelt och entydigt: med ingen rätt. Dessutom blir effekterna negativa. Helt onödiga förtroendeklyftor skapas och risken för förödande motsättningar endast ökar på ett allvarligt och iögonfallande sätt.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Finansplanen har betecknats som "en utpräglad kapitalistisk budget". Man kan uttrycka det ännu tydligare. Det är en klasskampsbudget. En klasskampsbudget, som signalerar kamp mot den stora löntagarmajoritetens intressen och kamp för kapitalägarna, spekulanterna och penningutlånarna.

Regeringen och dess borgerliga kritiker arbetar här utifrån en gemensam grundsyn. I flera timmar har nu debattörerna från de två stora politiska blocken hyllat valutan, hyllat den siffermässiga tillväxten, den ensidiga exportekonomin och betonat att privatkapitalets väl också är nationens väl. Folkmajoriteten har skyttat förbi i egenskap av "arbetskraftsresurser" eller som spekulationsföremål för lika cyniska som välbetalda politikers och funktionärens skenpropaganda om jämlikhet och valfrihet.

Allt detta speglas i text och statistik både i finansplanen och i de borgerliga reservationerna. De lönarbetande betraktas med den borgerliga nationalekonomins glasögon som en fara, som en härd för orimliga krav, som äventyrare av stabiliteten. Men kapitalet, vars investeringar och lagerspekulationer orsakat prisstegringarna och rubbningarna, detta kapital skall belönas med ytterligare stimulans. De lönarbetande, som inte varit de drivande bakom prishöjningen, skall hållas tillbaka. Det skall byggas färre bostäder åt dem. Investeringarna i den redan underförsörjda kommunala servicen skall hållas igen. Kapitalet skall fram. Folkmajoriteten uppmanas att ge plats. Den kommenderas till disciplin. Den beordras svälja kommande prishöjningar i köpcentra. Den tillråds hålla tyst i barndaghemsköerna. Det talas om en utjämning uppåt. I verkligheten är de flesta politiker rörande eniga om att slå nedåt. Däri ligger klasskampsbudgetens kärna.

Och varför förs egentligen avtalskampanjen i sitt nuvarande dramatiska skede på stats- och kommunalsektorn? Varför hetsar man mot vissa av de anställdas organisationer? Varför sprider man det förstuckna hotet om att ta ifrån alla statsanställda — observera: alla statsanställda — den enda verkliga frihet en lönarbetande har, nämligen friheten att undanhålla arbetsköparen sin arbetskraft?

Är det därför att man ogillar de högavlönade? Visst inte. Statens lönesättning har tvärtom kännetecknats av att ständigt nya höglönebefattningar inrättats. Den tendensen fanns långt innan organisationer som SACO över huvud taget existerade. Någon fysisk rikspolering har regeringen och dess byråkrati inte producerat. Men generaldirektörer och C-löneplanstjänster har man desto mer energiskt producerat. På min egen arbetsplats har man i flera etapper höjt chefstjänsten de senaste åren med inte mindre än sju lönegrader. Men de mer blygsamt betalda aktuarierna

och amanuenserna har blivit utan uppflyttning. Och det har tillkommit nya låglönebefattningar på kontorssidan under den tidigare minimigränsen. Jag har själv kritiserat detta. Men då svarade det fackliga ombudet att avtalsverket hellre höjer ett fåtal chefer än förbättrar de breda gruppernas ställning rejält. Och det är sant, verkligheten visar det. Staten uppmuntrar sedan länge den överbetalning, de specialförmåner och de många raffinerade former för parasitism som frodas i byråkratins övre skikt.

Men vad var då skälet till att staten slog till med en lockout som drabbade hundratusentals elever, studenter, vuxenstuderande? Var det omsorg om jämlikheten? Nej. Man kunde mycket väl ha gett ett bud, som i stort hade tillgodosett kraven från de hårt pressade socialarbetarna, som får ta hand om subkulturerna i betongslummen och fattigdomen i avfolkningsdistrikten. Man hade kunnat ge de 600 ergoterapeuterna, som vårdar de rörelsehindrade och som har en lön på samma nivå som genomsnittsarbetaren i industrin, ett hyggligt lyft. Hade man tillmötesgått de mer blygsamt betalda SACO- och SR-grupperna skulle det utan vidare, räknat på dessa organisationers totala lönesumma, ha kunnat rymmas t. o. m. inom den ram finansplanen anger som maximum. Femtusen kronors gossarna hade man ju i stort sett sedan kunnat strunta i – de har inget politiskt stöd, annat än på sin höjd hos sig själva.

Varför provocerade då staten med sin stora lockout? Varför förhalar man förhandlingarna på hela avtalsområdet, så att de lönarbetandes kompensation för redan inträffade prishöjningar skall fördröjas?

Är det av omsorg om de lågavlönade? Knappast. Ju längre uppgörelsen förhållas, desto mer slår momshöjningen igenom, desto längre får de lågavlönade gå och kvittera ut förra årets dåliga löner. Och de som arbetar i statlig eller kommunal förvaltning vet att man svårigen hittar någon som är hänsynslösare mot sina lågavlönade än stat och kommuner. Var hittar man det cyniska utnyttjandet av obetald arbetskraft hos elever och praktikanter? Inom stats- och kommunalsektorn. Var ges direktiv att alla arbetsuppgifter systematiskt skall delegeras nedåt, så att de utförs av billigaste möjliga arbetskraft och så att man höjer kraven på arbetets kvalitet utan att därför öka lönen? Jo, det finner man i statsförvaltningen.

Och var skapas det år från år nya extrema låglöneyrken? Var tillämpar man det systemet att besparingar i medlen för kontorsfolk i A 9 används för att i stället rekrytera extrafolk i de eländiga lönegraderna 3 och 5? Och var gör man detta samtidigt med att man ställer samma krav på dessa uselt avlönade kvinnor som på bättre avlönat kontorsfolk? Det gör man i statsförvaltningen. Var experimenterar man med att klyva läraryrket i två – lärare och lärarassistenter – och sedan till den senare kategorin rekrytera timavlönade kvinnor till en lönesats som inte står i någon rimlig proportion till de prestationer man kräver? När man i Malmö började med denna verksamhet 1967 betalade man 8 kronor 95 öre. Allt detta sker på den offentliga sektorn.

Och var tillsätter man genom årets statsverksproposition 47 nya chefstjänster utan motsvarande förstärkning av kontorssidan? Jo, vid planeringsavdelningarna i länsstyrelserna. Utan särskild kompensation

skall de dåligt betalda kontoristerna vräkas på handlingar och PM från ytterligare 47 chefspersoner.

Och vem är det som nu lagt ett bud till de breda skikten av statsanställda, enligt vilket mellan- och höglöneskiktets höjningar representerar en avsevärt större höjning räknat på totala lönesumman än låglöneförbättringarna? Det gör statens avtalsverk och den statliga medlingskommissionen.

På min egen arbetsplats har lönespridningen mellan chefen och den sämst betalda kontorsflickan ökat med inte mindre än tio lönegrader sedan 1965 – ett snyggt exempel på den statliga jämlikhetspolitikens verklighetsanknytning. Jag skall inte ställa frågan vem som satt kommunalrådslönerna. Den frågan vore väl alltför pinsam även i denna församling av professionella cyniker.

Vem har tillskapat hela den illa betalda kåren av beredskapsarbetare och arkivarbetare? Vem har skapat den ökade arbetslösheten? Vem har bragt upp antalet människor som måste söka sig till arbetsvården från 16 000 år 1950 till 31 000 år 1960 och 86 000 år 1969? Det har staten och kapitalet i skön förening – kapitalet som inte känns vid de här människorna och staten som håller dem gående på villkor vida sämre än det reguljära produktionslivet.

Det är inte jämlikheten och de lågavlönade som är föremål för statens omsorg. Finansplanen visar med kalla siffror att det är kapitalet. Därför är staten så hysterisk och slår så hårt nu i avtalskampens första skede. Staten är inte i första hand ute efter SACO och SR. Åtgärderna har i verkligheten en annan adressat. De riktar sig mot de breda skikten inom LO och TCO. De är en varning åt dem. Får inte ergoterapeuterna något, kan inte heller industriarbetaren i gemen räkna på mild behandling. Tar inte socialarbetarna hem några förbättringar, ser det illa ut också för byggnadsarbetarna. Det är vad det verkligen gäller. Där finns det en intressegemenskap mellan finansplanens författare, statens avtalsverk och Svenska arbetsgivareföreningen.

Det finns en historisk tendens i kapitalismen som kallas lagen om den sjunkande profitkvoten. Den består i att profiten riskerar sjunka i förhållande till den ständigt större kapitalstocken. För att motverka och upphäva den tendensen vill kapitalet öka utsugningen, hålla tillbaka lönerna, ta hem mer på priser och räntor liksom på spekulation och naturförstörelse. Att hjälpa kapitalet i denna speciella form av kompensationsstänkande – det är finansplanens proklamerade mål.

Men behandlingen av finansplanen här i riksdagen är mycket av formsak och skådespel. Den verkliga behandlingen kommer senare i vår. Den kommer att äga rum ute på arbetsplatserna. Det är att hoppas att de lönarbetande genomskådar att staten och arbetsköparna är ute efter att slå ner deras rättmätiga krav. Det är också att hoppas att de skall mobilisera tillräcklig kraft för att ordentligt revidera finansplanens prydliga och kapitalvänliga sifferkolumner.

Fru THORSSON (s):

Herr talman! Det skulle i och för sig vara frestande att, som en del talare före mig har gjort, med utgångspunkt i den finansplan för

budgetåret 1971/72 som vi nu diskuterar göra en tankeutflykt till några mera långsiktiga perspektiv på den svenska samhällsekonomin eller, som jag skulle föredra att kalla det, de ekonomiska faktorernas roll i samhällsutvecklingen. Det vore frestande, liksom också i och för sig motiverat, eftersom den s. k. utvecklingen driver oss med ökande snabbhet i en riktning som man fortfarande kallar framåt, och det gör att vi lätt kan överrumplas av krafter som i varje fall många av oss inte vill ge möjlighet att bli de som styr samhällsutvecklingen.

När det t. ex. i finansplanen påpekas att det i nuvarande läge är nödvändigt att begränsa ökningen i konsumtionen, både den privata och den offentliga, finns det anledning att till detta knyta några funderingar om utvecklingen på litet längre sikt av den privata konsumtionen i ett av jordens rikaste länder. Sådana funderingar, herr talman, kunde hämta argument i vad vi numera vet om att de rika länderna lever långt över sina egna tillgångar. Detta gäller länder som Förenta staterna, men det gäller också ett land som Sverige. Vi förbrukar med 0,2 procent av jordens befolkning 1,1 procent av dess tillgångar. Funderingarna kunde leda till ett större eller mindre frågetecken efter den allmänt accepterade tesen att den svenska nationalkakan måste göras snabbt och ständigt allt större.

Det kunde mot bakgrunden av vår ökade medvetenhet om att vi tillhör en snabbt sammankrympande värld leda till motsvarande medvetenhet om att det finns omkring 150 nationalkakor på denna jord, som inte allesammans kan bara fortsätta att växa, ty då sprängs gränserna för vår tillvaro.

Det är i själva verket så att förutsättningen för att de rika länderna skall kunna fortsätta att bli allt rikare är att de fattiga länderna förblir fattigare. Detta skulle kunna motivera frågan om inte de rikaste länderna borde vara de som börjar att krympa anspråken på den gemensamma världskakan. Följdfrågan skulle då snabbt inställa sig, om man inte i ett rikt land med sociala ambitioner ånyo borde i främsta hand inrikta sig på att skära upp kakan litet annorlunda i stället för att enbart låta den växa på andras bekostnad. Det skulle innebära att anspråkskrampningen måste börja på toppen. Och i denna tid av snabbt ökad medvetenhet om att vår produktionsprocess och vår vardagstillvaro – allt det som tillsammans utgör vår nationalkaka – inte alltid är särskilt livsvänligt utformade, ofta kanske rakt tvärtom, skulle det kunna leda till nästa fråga: den om man inte borde rikta huvudintresset mot kakans sammansättning, om den inte till dels borde vara annorlunda, om inte en del ingredienser i degen borde plockas bort som skadliga för vår hälsa och andra läggas till som bevisligen nyttigare.

Så kunde man t. ex. fråga med anledning av bl. a. en debattartikel i en av våra morgontidningar för en tid sedan, där författaren redovisade en prognostabell från centrala driftledningen för vårt energibehov under 1970-talet, en tabell som utvisade en tredubbling av energikonsumtionen på tio år för sektorn enskilda hushåll och handel: Varför det? Vem har bestämt det? Är det i överensstämmelse med svenska folkets vilja att den kanske mest allsidigt miljöfarliga produktion vi har, nämligen produktionen av energi, skall, styrd av en anonym hand, bara fortsätta att rusa i höjden oavsett konsekvenserna?

Dessa, liksom en lång rad andra frågor, skulle kunna hopsummeras i själva grundfrågan: Vad för sorts samhälle vill vi leva i, vart vill vi styra samhällsutvecklingen, vilka värderingar vill vi ha som grund för vårt samhällsarbete? Den frågan måste ställas mot bakgrunden av att vi utgör en liten privilegierad del av en världsekonomi, för vilken också en försörjningsbalans en gång måste upprättas.

Men, herr talman, riksdagen får som bekant och som framhållits här tidigare i dag med all sannolikhet ett direkt tillfälle att på djupet penetrera denna i bokstavlig bemärkelse livsviktiga problematik senare i vår, i samband med redovisningen av långtidsutredningens betänkande, och det lär då finnas möjlighet att trampa några av svensk ekonomisk debatts heliga kor på tårna. Eller eftersom jag har äran att också arbeta i jordbruksutskottet kanske jag skulle säga: klövarna.

För dagen skall jag därför endast säga några ord i anknytning till finansplanen och den tidsperiod den avser, alltså budgetåret 1971/72, och därvid enbart ta upp två begränsade men viktiga aspekter av våra relationer med u-länderna, nämligen biståndsgivningen och de handelspolitiska förbindelserna.

För det första saknar jag beträffande biståndsanslagen anledning att – liksom de borgerliga reservanterna, herr Möller i Göteborg har ju varit talesman för dem här i kväll, – extrapolera fram till budgetåret 1974/75 förenligheten av de ökande biståndsmedlen till u-länderna med ansträngningarna att förbättra betalningsbalansen. Riksdagen har fattat sitt beslut 1968 om en successiv utbyggnad av biståndsmedlen fram till en procent av bruttonationalprodukten budgetåret 1974/75. Vad vi i dag i denna finansdebatt har att fastslå är att anslagen i den budget riksdagen nu behandlar ligger i linje både med riksdagens fattade principbeslut 1968 och med de aktuella ansträngningarna att förbättra betalningsbalansen. Jag kan härvidlag bara hänvisa till utskottets skrivning på denna punkt.

För det andra är mitt ärende att uttrycka ett önskemål om en redovisning i finansplanen av principiella aspekter på den ekonomiska situationen i och våra handelsförbindelser med en omvärld utanför OECD-länderna. Jag gör det i klar medvetenhet om att det är förändringar i OECD-ländernas ekonomiska situation som genom inriktningen av våra handelsförbindelser f. n. främst påverkar vår egen samhällsekonomi. Men det är samhällsekonomin i länderna utanför OECD-området – jag tänker här naturligtvis på u-länderna vilka med 70 procent av jordens befolkning svarar för endast något över 10 procent av vår import och export – som vi i någon mån skulle kunna påverka i positiv riktning, bl. a. genom utformningen av vår handelspolitik.

I själva finansplanen finns i år i redovisningen av det internationella ekonomiska läget ingenting om u-ländernas ekonomi, i den preliminära nationalbudgetens avsnitt om det internationella läget 1970 endast en mening om u-ländernas handelspolitiska situation och i dess resonemang om utsikterna för 1971 ingenting. Nu förhåller det sig så, att den Förenta nationernas utvecklingsstrategi för 1970-talet som Sverige varit med om att utarbeta och godkänna under hösten 1970, innehåller betydelsefulla uttalanden och åtaganden i fråga om de rika ländernas handelspolitiska förbindelser med u-länderna. En del av dessa åtaganden förutsätter aktiva

överväganden av eventuella åtgärder redan under 1971, något som i tiden överensstämmer med förberedelserna för tredje sessionen av UNCTAD, FN:s konferens för handel och utveckling, våren 1972 i Genève.

Sålunda har i-länderna i utvecklingsstrategins paragraf 32 åtagit sig att snarast under 1971 följa upp beslutet i UNCTAD:s styrelse i oktober 1970 om införande av en generell, icke-diskriminerande och icke-reciprok preferensbehandling av utvecklingsländernas export till i-landsmarknaderna. Andra ekonomiska och handelspolitiska problem i u-länderna, för vilka i-länderna har förbundit sig att söka verka för en lösning, om möjligt före slutet av år 1972, är t. ex. frågan om en diversifiering av ekonomin för att vidga produktionen och öka exporten, inte minst av halvfabrikat och färdigvaror, frågan om hur man i i-länderna skall kunna planmässigt genomföra en anpassning av sina egna industrier och sin egen arbetskraft till en situation där färdigvaror och halvfabrikat importeras i större utsträckning från u-länderna, frågan om bistånd till u-länderna för att möjliggöra en effektivare marknadsföring av deras produkter på i-landsmarknaderna.

De flesta av dessa åtaganden får en större och icke en mindre betydelse mot bakgrunden av det faktum att ett växande antal i-länder, inbegripet vårt eget land, är i färd med att förbättra skyddet av sin hemmamarknad och sin inhemska konsumtion mot en rad miljöfarliga produkter eller miljöfarliga beståndsdelar och tillsatser i produkter. Vi måste finna en handlingslinje, som gör det möjligt att förena intresset att skydda svenska konsumenter mot miljöfarliga produkter med det lika angelägna intresset att i vårt lilla hörn av världen främja den viktigaste uppgiften i fråga om utvecklingen av u-ländernas ekonomi: förbättringen av deras handelsförbindelser med den rika världen.

Jag anser det därför viktigt att betona, herr talman, att följderna för den svenska samhällsekonomin av att vi effektivt och konsekvent följer upp vad vi verkat för både inom UNCTAD och inom ramen för arbetet på andra utvecklingsårteriondets strategi, med sikte på att tidigt under 1970-talet nå vissa bestämda resultat, för att främja den samhällsekonomiska utvecklingen i u-länderna – det är en fråga som har sin plats i en debatt kring de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken i Sverige.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c):

Herr talman! Det finns många svåra uppgifter att lösa i svensk politik. En av de svåraste torde vara att få människorna att acceptera en välståndsutveckling som harmonierar med den reella produktionsutvecklingen. Det finns en stark benägenhet att leva mer eller mindre i förskott. Det är lättförståeligt och ingenting att klandra, att människorna har ambitioner och krav som medför större eller mindre ekonomiska konsekvenser. Men vad vi än önskar och begär så återfaller det alltid på den kalla realiteten att vi själva måste producera allt vad vi anser önskvärt för vårt uppehälle och vårt välbefinnande. Vi känner tämligen väl till naturresurserna och produktionsresurserna i vårt land och därför kan vi inte vänta att produktionsutvecklingen tar några oväntade skutt uppåt. Vi kan, om inte regeringen missköter sig alltför mycket, räkna med en

produktionsökning som rör sig mellan tre och fem, möjligen sex procent per år. Eftersom en procents ökning av bruttonationalprodukten betyder ca 1 700 miljoner kronor är det oerhört betydelsefullt att allt göres för att öka vår produktion. Detta är det ena huvudämnet som våra ekonomiska debatter alltid rör sig om.

Det andra huvudämnet är fördelningsproblemet mellan människorna i vårt land. Det är helt orealistiskt att tro att en höjd produktion automatiskt leder till en rättvis fördelning och en högre levnadsstandard för alla. Det måste säkerligen både fackliga och politiska åtgärder till för att få till stånd en rättvis fördelning av de tillgångar som vi gemensamt har producerat.

Vad jag nu sagt möter knappast opposition från någon utom möjligen från kommunisterna som ju företräder den mest gammalmodiga, konservativa och orealistiska av alla ideologiska uppfattningar. I det yrkande som vänsterpartiet kommunisternas ledare herr Hermansson i Stockholm lagt fram sägs det: "Det är en utpräglad kapitalistisk budget som framlägges i finansplanen." På ett annat ställe säger man: "Att söka stimulera konjunkturen genom att ge industrin mer pengar och pressa konsumtion och löner är en konservativ och felaktig politik." Kritiken fortsätter: "Den politik som tecknas i finansplanen kommer att ytterligare öka storfinansens profiler och maktställning." Är det detta som vänsterpartiet kommunisterna skall rösta för senare, om man vill klara det socialdemokratiska förslaget till finansplanen, eller skall man gå andra vägar så att socialdemokrater i en förberedande votering eventuellt skall rösta på annat sätt och stödja ett förslag som uttalar en så våldsam kritik av den egna finansplanen? Det lovar att bli en intressant votering senare i kväll när vi har slutbehandlat ärendet.

Det är självfallet att med de medel som nu finns står de politiska idériktningarna inte maktlösa då det gäller att påverka den ekonomiska utvecklingen i ett land, även om det alltid måste betonas att det primära – som jag tidigare påvisat – givetvis är näringslivets alla aktiviteter. Dessa är ju det väsentliga i välförhållandets utvecklingen.

När vi har diskuterat vilka åtgärder som skall vidtagas har man från flera håll – bl. a. finansministern och herr Knut Johansson i Stockholm – vänt sig rätt allmänt mot generell verkande åtgärder. Men om vi nu har infört restriktioner av en viss höjd och anser att de skall mildras, hur har de tillkommit? Jo, de har tillkommit genom generella åtgärder. Ränthöjningarna kan inte göras selektiva. En räntehöjning är en generell åtgärd, och skall man genomföra en räntesänkning blir också den generell. Man kan alltså inte vända sig mot generella åtgärder vid alla tillfällen, även om vi givetvis inte bestrider att även selektiva åtgärder många gånger kan vidtagas.

Herr Knut Johansson i Stockholm gjorde gällande att vi menar att det är de fria krafternas spel som skall få bestämma. Nej, vi har inte förordat någon sorts manchesterliberalism, utan vi har tvärtom klandrat regeringen för att den planering den har bedrivit inte har varit tillfredsställande.

Utöver vad som nu kan göras genom åtgärder på kreditmarknaden, tillståndsgivningar, åtgärder för att främja exporten o. d. kommer åtgärder på budgetsidan. Budgeten har nu en sådan storlek att den måste

spela en stor roll i de ekonomiska sammanhangen. I budgeten 1962/63 var inkomsterna 20 958 miljoner och utgifterna 20 631 miljoner kronor vilket medförde att totalbudgeten visade ett överskott på 327 miljoner kronor. Men det var det sista året fram till nu som den visade ett överskott. Därefter har de ständiga underskotten varit större eller mindre, högst 1969/70, då underbalanseringen uppgick till 3 817 miljoner kronor. I den nya beräkningen för det år som löper nu, 1970/71, uppgår underskottet till 1 258 miljoner kronor.

Statens utgifter har i absoluta tal under en tioårsperiod stigit från ca 22 miljarder till 52 miljarder kronor. Det borde med den expansionen ha varit möjligt för regeringen att inom denna ram planera så, att den under denna till största delen högkonjunkturbetonade tid kunnat hålla en bättre balanserad budget. När man framför sådana argument smiter emellertid regeringen alltid undan med motfrågan: "Ni hade ju motionsrätt. Varför föreslog ni inte en stramare budget?" Herr Hedlund har redan behandlat den saken tidigare i dag, men jag vill också uttryckligen fastslå att det är regeringens enkla skyldighet — när den nu har regeringsansvaret — att dra upp grundlinjerna för budgeten på ett sådant sätt att man inte hamnar i jättestora budgetunderskott, som verkligen inte kan justeras under den korta motionstiden på 14 dagar efter det att budgetförslaget lagts fram.

Vi kunde ju inte förutsäga budgetens expansion under 1960-talet, men då man ser att den har varit ungefär 30 miljarder kronor, tycker man att regeringen inom denna rätt vida ram skulle ha kunnat åstadkomma en betydligt bättre planering än den gjorde under den tid som har gått.

Om nu regeringen verkligen ville ta några råd av de andra partierna, skulle man heller inte vara så självgod att man betecknade alla avvikande förslag antingen som överbud — i regel — eller kanske vid något tillfälle som underbud. Gör man det, är det inte mycket mening med att diskutera, utan då får vi konstatera, som en tänkare har sagt, att med den som från början vet att han har rätt skall man inte diskutera.

Budgetunderskottet har ju för staten medfört ett stort upplåningsbehov, som givetvis minskat näringslivets möjligheter till krediter. Här har vi en av de centrala punkterna i regeringens misslyckade politik. Under 1960-talet, dvs. från den 31 december 1960 till den 31 december 1970, steg statsskulden från 22 770 miljoner till 36 155 miljoner. Jag har inte anfört detta för att beklaga mig över statsskulden eller uttalat någon rädsla med anledning av den utan för att visa på de stora summor som staten har tagit i anspråk på lånemarknaden och som följaktligen minskat näringslivets möjligheter att låna. Finansministern har flera gånger framställt fromma önskemål att staten skall göra mindre upplåning för att ge större möjligheter för näringslivet att låna, men det har oftast stannat vid fromma önskemål.

Det har varit likadant med en mängd uttalade önskemål om investeringsökningarna. De har varit svaga under 1960-talet och inte på långt när jämförbara med ökningarna i en del andra länder. Industriinvesteringarna i Sverige ökade under 1960-talet inte med mer än 15 procent mot för t. ex. Frankrike och Italien 50 procent och Förenta staterna 100 procent. När finansministern talar om 1960-talet, som hade blivit berömt

på olika håll, får han nog göra det på ett betydligt mer nyanserat sätt. Med de svaga industriinvesteringar som vi hade under hela 1960-talet lades inte grunden för någon särskilt god utveckling.

Trots den ogynnsamma utvecklingen har regeringen egentligen ingenting gjort förrän nu, när man i en kommande proposition tänker föreslå ett särskilt investeringsavdrag på 10 procent för att stimulera företagen att öka sina investeringar i maskiner och inventarier under 1971. Jag vill gärna fråga någon företrädare för regeringen: Är det det enda ni har att föreslå, eller vad ämnar ni föreslå för övrigt?

Finansministern var så optimistisk att han trodde på 15 procents ökning av industriinvesteringarna under förra året – det blev ungefär hälften. Nu räknar finansministern, som påpekats tidigare, med en uppgång av investeringarna under 1971 med 12 procent jämfört med konjunkturinstitutets mödosamt hopplockade bedömningar, som stannar vid 7 procent. Ett av regeringens största misstag är att man inte bedrivit en sådan politik att industrins investeringar och även andra av näringslivets investeringar kunnat öka för att därmed lägga grunden till ökad produktion och bättre konkurrensförmåga i förhållande till andra länder. Nästa års budget visar visserligen bara ett underskott på 206 miljoner, men tar man hänsyn till sedvanliga felbedömningar och till höjda statstjänarlöner så kommer säkerligen budgetunderskottet att bli oroande stort med nya upplåningsbehov, som tar undan krediter vilka skulle kunna användas till produktiva investeringar.

Räntefrågan spelar givetvis en stor roll i samband med investeringarna, och den har behandlats här tidigare i kväll. I princip anser jag att socialdemokraterna har en felaktig inställning till räntefrågorna. Ända fram till mitten av 1950-talet höll socialdemokraterna fast vid lågräntelinjen men hoppade sedan över till den linje som den dåvarande högern bedrev och sedan dess har man konsekvent hållit sig till högräntelinjen. Jag tror att åtskilliga, betydligt modernare nationalekonomer än dem socialdemokraterna stöder sitt resonemang på inte alls har den uppfattningen om ränteeffekten som man nu har inom regeringspartiet. Genom att diskontot under långa tidsperioder varit fastlåst har räntan inte fått den effekt som varit önskvärd. Ibland har högräntan motiverats med att den skulle vara investeringshämmande vid ett visst tillfälle. Jag tror att det är en helt felaktig bedömning. Investeringar som redan är planerade stoppas inte och hindras inte av ett höjt diskonto, i synnerhet inte då den planerade investeringen avser maskiner eller byggnader, vilkas användningstid sträcker sig långt framåt. Och flertalet ansluter sig dock till tanken att räntan skall vara rörlig.

Jag vill se det företag, den kommun eller den person som just står inför att företa ett byggande eller att investera i maskiner som säger att nu steg räntan med en halv eller en procent, så hela den här anläggningen får inhiberas. Räntan har inte den effekten på så kort sikt. Däremot kan den ha effekt på längre sikt, och har den det kommer man in i konjunkturlågen som man inte kan förutspå och får kanske en helt annan effekt än man egentligen ville. Därför är räntevapnet inte särskilt smidigt. Vad som i stället ofta händer är att ett höjt diskonto driver på inflationen genom sin prishöjande effekt.

Mycket allvarligt är också att ett högt diskonto kan verka rationaliseringshämmande. Detta har t. ex. påpekats av Terborgh, som ger den vara som egentligen borde ersättas benämningen konserveraren och den nya vara som borde inköpas benämningen frestaren; det gäller exempelvis maskiner. Är anskaffningskostnaden och räntekostnaden mycket höga är det risk för att den s. k. konserveraren – dvs. den gamla maskinen – får stå kvar, då den ju gör en visserligen inte god men någorlunda acceptabel tjänst. En alltför hög ränta kan förhindra inköpet av t. ex. en ny maskin fastän denna skulle utföra ett mycket rationellare arbete.

När höjningen förra gången skedde till de nuvarande 7 procenten, som är det högsta ränteläge vi någonsin haft, motiverades höjningen helt med andra länders högre diskonton, vilka skulle medföra ett valutautflöde ur vårt land. Sedan dess har, såsom påpekats tidigare, diskontot sänkts i ett flertal länder, och valutainflödet till vårt land har pågått under någon tid. Vissa uppgifter om räntorna har lämnats här, och jag skall något utförligare redogöra för diskontot i några Sverige närliggande länder.

Diskontot är i Norge 4,5, i Danmark 8 – det enda land av dem jag kommer att nämna som har högre diskonto än Sverige –, Finland 6, Belgien 6,5, Frankrike 6,5, Italien 5,5, Nederländerna 6, Schweiz 3 3/4, Storbritannien 7, Västtyskland 6 och USA 4 3/4 procent. Av de länder som vi huvudsakligen bedriver handel med är det alltså endast Danmark – ett enda land – som har högre diskonto än vi, och så är det Storbritannien som har samma diskonto som vi. Jag är väl medveten om obligationsräntornas och andra räntors betydelse, men det är anmärkningsvärt att Sverige ligger nära nog i topp när det gäller diskontots höjd.

När vi diskuterat detta i dag har bl. a. finansministern försökt bagatellisera det höga diskontot och bara åberopat de långa krediterna på obligationsmarknaden. Det är ju rätt märkligt att då man höjer räntan framhäver man starkt den goda effekt detta skall ha i just den situationen, men nu, då man närmast skulle stå inför en sänkning, bagatelliserar man diskontofrågan och menar att den inte har någon större betydelse, utan att det är obligationsmarknaden som har den största betydelsen.

Motiveringen för den senaste diskontohöjningen i Sverige har således till största delen bortfallit, men ändå har ingenting skett på ränteområdet. Det tjänar ingenting till att hänvisa till att jag själv är bankofullmäktig och skulle kunna vara med och besluta om detta. Det är ju välbekant att av fullmäktiges sju ledamöter är fyra socialdemokrater, och det blir således socialdemokratisk politik även i fråga om högräntan. Detta bör nogsnamt noteras, tycker jag, av t. ex. Hyresgästföreningen och Landsorganisationen som vid olika tillfällen har krävt räntesänkning. Landsorganisationens ordförande gjorde det före jul, och det har gjorts vid andra tillfällen också. Att man kan befara en viss konjunkturavmattning torde vara obestridligt och bestyrkes t. ex. av den överenskommelse som riksbanken träffade med bankerna om vissa lättnader på kreditområdet. En naturlig konsekvens hade varit att man också sänkt diskontot.

Även på arbetsmarknaden har effekten av konjunkturdämpningen gjort sig gällande. Antalet arbetslöshetsanmälda var i mitten av februari i år 59 700 mot 51 200 vid samma tid förra året. Antalet människor som

genomgick arbetsmarknadsutbildning var ca 54 100 mot 40 600 vid samma tid förra året. De med beredskapsarbeten sysselsatta var 18 600 mot 16 600 förra året. Antalet sysselsatta vid skyddad verksamhet var i mitten av februari 12 300 mot 10 500 förra året. Slutligen var antalet arkivarbetare 9 200 mot 7 400 förra året. Ungefär 20 000 fler människor är alltså nu föremål för arbetsstimulerande åtgärder än vid samma tidpunkt förra året. Parallellt härmed har antalet obesatta platser vid arbetsförmedlingarna minskat. Denna försämring av arbetsmarknadsläget jämfört med 1970 är desto mer anmärkningsvärd om man tänker på den milda vintern, och detta bestyrker väl att vi nu är inne i en konjunkturavmattning.

Omkring 140 000 människor är alltså sysselsatta på annat sätt än direkt på den normala arbetsmarknaden. Omskolningsverksamheten borde bli föremål för en översyn. Det kan inte vara stor mening i att flera gånger omskola en person från det ena yrket till det andra. Sådana åtgärder är ju ett uttryck för att en del betraktar omskolningar som en förtjänstkälla i och för sig, inte som en förberedelse för att komma in i reguljärt arbete. Hur många sådana fall som finns – jag hoppas att de utgör undantag – är svårt att säga, men uppmärksamheten bör riktas mot sådana företeelser.

I samband med arbetsmarknadens problem måste man starkt framhålla det berättigade trygghetskrav som en anställd bör ha. Det är inte trygghet den känner som går arbetslös, sysselsättes i beredskapsarbeten eller går under omskolning. Otryggheten sammanhänger otvivelaktigt med den oro som finns inom företagsområdet. Jag vill erinra om att antalet konkurser under 1970 ökade med drygt 30 procent, dvs. från 2 838 år 1969 till preliminärt 3 750 år 1970. Antalet varsel om driftsinskränkningar har här tidigare angivits; de uppgick till 638 mot 320 under år 1969. Antalet anställda som berörts av detta varsel var 21 028 mot 10 921 år 1969. Det är inte underligt att alla de människor som på något sätt berörs av dessa varsel känner stor otrygghet. Detta gäller i synnerhet den äldre arbetskraften. Att få ett nytt arbete efter 50 års ålder – ja, t. o. m. mycket tidigare – är i dag svårt, och många är de som får tillbringa sina sista år av det arbetsföra livet med diverse arbeten för att klara sig fram till den höga pensionsålder som våra socialdemokrater fortfarande håller fast vid, d. v. s. 67 år. Det är i sanning en föga avundsvärd tillvaro att efter ett strävsamt liv få känna av att det inte finns någon plats de sista åren på arbetsmarknaden. Det är lättförståeligt att en man i sextioårsåldern som arbetat hela sitt liv i ett yrke inte vid denna höga ålder kan ha så stort intresse för att bli omskolad till något annat. Något har gjorts för den äldre arbetskraften, men inte på långt när tillräckligt. Centerns krav på sänkt pensionsålder, allmän arbetslöshetsförsäkring och frihet från ATP-avgifter efter femtiofem års ålder framstår bland annat som synnerligen berättigade, och det är i varje fall något som i viss mån skulle kunna skapa en bättre situation för den äldre arbetskraften. Om också inte de åtgärderna löser hela problemet skulle de i varje fall medverka i väsentlig grad.

Kreditmarknadens problem och investeringarna har givetvis ett nära samband med i vilken utsträckning vår nationalprodukt användes för

konsumtion och hur mycket som på olika sätt avsättes till investeringar. Detta har jag redan tidigare framhållit i mitt anförande. Jag nämnde också den benägenhet som alltid förefinns till ökad konsumtion och problemet med att dirigera över en större del till investeringar. Socialdemokraterna har alltid haft en benägenhet att försöka lösa alla problem genom dirigering och kontroll, men det finns en möjlighet att decimera konsumtionen, nämligen genom att stimulera till ett ökat personligt sparande. Jag vet att problemet om sparstimulerande åtgärder är svårbemästrat, men det finns dock vissa åtgärder som visat sig vara ganska effektiva, t. ex. det skattefria avdraget på 800 kronor för makar och 400 kronor för enskilda. Det har säkerligen haft god verkan utan att medföra alltför stora olägenheter, och jag hoppas att riksdagen i år bifaller det förslag till höjning som senare kommer att behandlas. Någon form av konto som liknar skogskontona borde också införas för enskilda personer. Vi har tidigare haft motion om det. Om man begränsar beloppet för ett sådant konto skulle det säkerligen inte medföra några större nackdelar men rent allmänt uppmuntra till sparande.

I början av mitt anförande nämnde jag något om fördelningsproblemen i vårt land. Det är ju bara att konstatera att socialdemokratin inte lyckats göra mycket för att åstadkomma en rättvisare fördelning. I snart fyrtio år har socialdemokraterna varit i regeringsställning, men skillanderna mellan dem som har det bättre ställt och låglönegrupperna har bara blivit större. Vad som kommer att bli resultatet av den nu pågående konflikten vet vi ännu inte, men det förefaller knappast som om den skulle verka i utjämnande syfte. Jag skall inte beröra konflikten, men den ger onekligen anledning till vissa reflexioner som inger oro för framtiden. Hur skall det bli när alla yrkesgrupper är fast organiserade och i besittning av avsevärda strejkkassor? Vårt samhälle blir mer och mer komplicerat. De olika arbetsuppgifterna är så invälda och beroende av varandra att man inte kan upphöra med arbetet inom en sektion utan att det på ett avgörande sätt berör en rad andra områden. Det blir inte bara de båda parterna i en arbetskonflikt som beröres, utan det blir ofta tredje man som mest får känna av följderna utan att egentligen ha något att göra med konflikthanledningarna.

Rätten till strejk skall inte förmenas någon och detta står för övrigt i konventionen om de mänskliga rättigheterna. Men det finns åtskilliga problem som redan har uppkommit, som säkerligen kommer att accentueras i framtiden och som borde bli föremål för överläggningar utan partipolitiska spekulationer. Jag vill fråga regeringen: Har man för avsikt att längre fram då det råder lugn på arbetsmarknaden ta upp ett resonemang om vad som kan göras för att utan att rikta sig mot någon grupp åstadkomma en lösning av vissa av de problem som uppkommer i samband med en arbetskonflikt? Vi har ju dock en fackföreningsrörelse i vårt land, som är värd allt beröm för sin verksamhet – säkerligen ett exempel bland världens alla fackföreningsrörelser – och den är säkert också beredd att diskutera om det finns en möjlighet att finna former vid konflikter som inte onödigtvis orsakar besvärligheter, ja i vissa fall rent av katastrofer, för individ och samhälle.

Vi har från centern och folkpartiet under lång tid föreslagit att samråd

skulle ske, men socialdemokratin har varit sig själv nog och inte önskat diskutera annat än när deras egna beslut redan har fattats. Skall man nå resultat måste man sätta in mera långsiktiga åtgärder för att göra stabiliseringspolitiken effektiv. Det behövs överläggningar på en bredare bas än det nuvarande planeringsrådet, och därför har vi föreslagit ett ekonomiskt-socialt råd med företrädare för regeringen, de politiska partierna, arbetsmarknadens parter, näringslivets organisationer och ekonomisk expertis.

Felet med regeringens ekonomiska politik har varit att den inte planerats på rätt sätt eller inte planerats alls. Ibland har den varit som en man som går framåt i nästan ogenomtränglig dimma – man har famlat sig fram och inte haft riktigt reda på vilken kurs man skulle ta.

Det gäller att effektivt utnyttja de resurser vårt land har, det gäller att planera på längre sikt, det gäller att åstadkomma en rättvisare fördelning. Det har varit och är centerns mål för den ekonomiska politiken.

Därmed, herr talman, vill jag sluta mitt anförande. Jag instämmer i yrkandena om bifall till reservationen till finansutskottets betänkande nr 1.

I detta anförande instämde herr Gernandt (c).

Herr ARNE PETERSSON i Malmö (s):

Herr talman! Jag har under den här och några tidigare debatter efter valrörelsen tillåtit mig att göra jämförelser mellan vad som sägs i valrörelser och vad som sägs och görs i riksdagen. Och när det gällt frågan om jämlikhet utfaller de inte precis till riksdagens fördel. Jag tror att alla vi som litet frejdigt tar till orda och berättar om vad vi vill har anledning att besinna detta. Det gäller inte bara regeringen och regeringspartiet, när det börjar bli tal om att utkräva ansvar på denna punkt. Det är väldigt farligt att inge människor förhoppningar, och obestriddligen har alla partier lyckats att inge människor förhoppningar om att här skall tämligen snabbt ske en förändring inte minst när det gäller att åstadkomma en ökad ekonomisk jämlikhet. Det reses i dag krav på politikerna, i vart fall på de politiker man tror på och på politiker som träffar de människor som tillhör den sämre lottade halvan. Det är här som de pågående konflikterna, vilka varit föremål för diskussion i dag, blir intressanta. Man kan nämligen se konflikterna dels – några har gjort det – som ett tecken på oro och instabilitet, men dels också som ett prov på politisk vilja. Det är någonting som inte enbart regeringen bör besinna, utan jag tror att det är ännu nödvändigare att i vart fall de i oppositionen som har deltagit i skapandet av förväntningarna också besinnar sitt ansvar. Det är ett prov på den politiska viljan så till vida att vi nu inte bara har ett material över inkomstutvecklingen i stort, ett material som vi tidigare inte förfogat över, utan vi har också ett alldeles färskt material över inkomstutvecklingen under senare år, från 1966 till 1969.

Det är mot bakgrunden av den konflikt som pågår ett mycket intressant material. De som nu har hastat ut i konflikt tillhör nämligen den grupp som under denna fyraårsperiod har kapat åt sig de bästa bitarna och som haft den gynnsammaste inkomstutvecklingen – hur man

än försöker räkna.

De som haft det sämst är kroppsarbetarna. Dessa har haft en mycket dålig inkomstutveckling. För de äldre kroppsarbetarna har de senaste åren inte ens inneburit en jämvikt i nominallön, utan de har, under denna period då andra lyckats få förbättringar, tvingats att ta en direkt lönesänkning.

Nu tror jag inte så förfärligt mycket på möjligheterna att genom lönerörelserna åstadkomma stora förändringar mot en löne- och inkomstutjämning. Jag är snarare pessimist på den punkten. Det hindrar självfallet inte att man skall utnyttja de fackliga medel som finns, men dessa medel skall också politiskt utnyttjas så, att avtalsuppgörelserna som resultat får någonting som svarar emot det vi lovar i valrörelsen. Detta gör det rätt naturligt att staten och kommunerna, där det är politikerna som bestämmer, måste gå före och visa vägen. Det skedde vid förra avtalsuppgörelsen som hade en klar låglöneprofil. Och det är precis detsamma som utvecklas nu i den pågående avtalsrörelsen på den samhällseliga sidan.

Då säger herr Bohman: Det har gått politik i det här. Javisst har det gått politik i det här! Det är ju politik – renodlad politik! Jag skall gå så långt att jag säger, att nu upplever människorna händelserna på avtalsfältet som någonting som engagerar och som är lika viktigt som den strid vi hade om ATP. Ett sådant engagemang föreligger för ögonblicket, och det är nu liksom då ett politiskt engagemang på facklig grund.

Herr Bohman sade: Konflikten skapar bitterhet. Jag förstod honom så, att det gällde bitterhet bland dem som är engagerade i konflikten. Men jag tror att det skapas en ännu större bitterhet hos dem som inte har samma möjligheter, inte samma solida ekonomiska bakgrund och inte samma trygghet att efter konflikten få tillbaka sina jobb. De är medvetna om att de är eller kan bli denna konflikts offer såsom permitterade, såsom arbetslösa eller såsom dem som helt mister sina jobb. Dessutom är de medvetna om att de kommer att få vara med om att betala kostnaderna för denna konflikt, trots att de inte har samma ekonomiska möjligheter som de som nu strider.

Man har angripit avtalsverket och därmed försökt göra en politisering – för övrigt ett förfärligt harhjärtat engagemang på denna punkt från oppositionens sida. Vad man glömmer bort, men som jag tycker är väldigt intressant, är att konflikten inte utlöstes på den statliga sidan. Vi bedriver en lönerörelse mellan stat och kommuner samt personalorganisationerna som sker i fullt samförstånd mellan avtalsverket och kommunernas förhandlingdelegerade. Riktlinjerna har dragits upp och vi har varit sams om låglöneprofilen. Konflikten utlöstes inte av det socialdemokratiskt regeringsstyrda avtalsverket utan av den koalition av centerpartister, högermän, folkpartister och socialdemokrater som sitter i kommunförbundet. Det är där att notera att det inte, som en del har uttryckt det, är en klumpighet i vanlig ordning från avtalsverket som har utlöst denna konflikt, utan det är vissa löntagares ovilja att resonera. Vad avtalsverket gör och vad kommunförbundets förhandlingsdelegation gör är att de försöker att inom ramen för sin verksamhet fullgöra det som de måste tro att vi såsom politiker kräver av dem, nämligen att de medverkat till att

skapa ett ökat mått av ekonomisk utjämning.

Jag sade nyss att jag inte har någon särskild övertro på möjligheterna att med lönerörelser åstadkomma en utjämning. Om man har den utgångspunkten måste man se sig om efter andra medel att åstadkomma utjämning. Där är samhället med skatterätt och möjlighet att transferera medel den part som kan ersätta den svaghet som finns hos vissa löntagargrupper. Detta har varit den drivande kraften i den socialdemokratiska politiken.

Herr Bengtson sade som vanligt att nästan ingenting har hänt på 40 år. Det har jag hört några gånger tidigare. Det intressanta är ju att man hela tiden glömmer bort de stora och grundläggande reformerna. På ett annat sätt än tidigare har man givit de gamla en chans att leva hyggligt och löst de sjukas och arbetslösas problem. Utbildningsmöjligheterna är helt annorlunda i dag och drar inte på samma sätt som tidigare några kostnader för föräldrarna. Det är fråga om en kollektiv konsumtion och en kollektiv betalning. Det som har tagits från människorna på utgiftssidan har kanske betytt mer än någonting annat från utjämnings-synpunkt. Detta måste in i bilden när man försöker påstå att vi skall bortse från skatterna, när vi talar om den enskildes standard. Hur skall man kunna göra det med en statsbudget på 50 miljarder kronor och utgifter i kommunerna av storleken 30 miljarder kronor? Det här är ingenting som exklusivt går till de sämst ställda, utan alla får del av vad som sker på detta område.

Herr Nordstrandh anmärkte på den mening i utskottets betänkande där vi säger att det finns vissa grupper som har mindre ansvar för kostnaderna för den kollektiva konsumtionen än vad andra har. Han var förtretad. Jag tycker han borde ha varit generad i stället, eftersom han tillhör de grupperna och försvarade dem. Det är generande att behöva uppleva hur de bäst ställda försöker att undandra sig detta kollektiva ansvar som vi utkräver av alla. Det är generande, och det är inte någonting att bli förtretad över.

Reformerna spelar alltså en roll, men det finns också en annan sak som har nämnts i debatten i dag som spelar en roll. Vi är i finansutskottet rörande ense om att de pengar som kommer in på riksstaten behövs, eftersom vi kommer att ge ut mycket pengar.

Men om vi är överens om detta – och det tror jag kommer att gälla under en överblickbar period – hur kan man då, mot bakgrunden av utfästelser om att åstadkomma en ekonomisk utjämning människor emellan, med sådan kraft föra fram kravet om, som det så vackert heter, marginalskattesänkning? Vad är det man är ute efter? Jo, vad man är ute efter är en sänkning av skatteprogressionen, eller en omfördelning av skattetrycket. Om vi är överens om utgifterna och skall ta in den summan i form av skatter eller avgifter och om vi lättar på skatterna för dem som har de högsta inkomsterna, måste några andra fylla ut de hål som uppstår.

Detta är mycket intressant mot bakgrunden av föregående års skattedebatt. Den enda punkt som man blev överens om i oppositionen i kampen mot vårt skatteförslag var att man förr eller senare skulle åstadkomma en rejäl sänkning av marginalskatten. Det temat har

dominerat även här i dag. Jag tror det är onödigt att polemisera mot rätten att föra fram dessa synpunkter – det är rimligt och riktigt att var och en tänker på de sina – men mot bakgrunden av löftena att åstadkomma inkomstutjämnung är de helt orimliga. Man är halvhjärtad när det gäller lönerörelsen, och man är harhjärtad när det gäller skatterna – ungefär så kan man beskriva oppositionens engagemang när det gäller jämlikhet.

Får jag, herr talman, innan jag går ner från talarstolen, bara säga ytterligare en liten sak; det gäller den andra delen av oppositionen. Vi har med jämna mellanrum sett herr Hermansson i Stockholm – vpk-ordförande i disponibilitet – och hans ersättare stå här och förklara vad man har sagt i SACO-frågan. De bjöd upp finansministern till turnering men det gick inte särskilt bra. Herrar Hermansson och Werner står där med sin trubbiga lans. Så länge de har den vet vi var de står.

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Pettersson i Malmö menade dels att jag var förtretad, dels att jag borde vara generad över att jag ville understryka det oriktiga i en formulering som förekommer i utskottsmajoritetens betänkande, då jag kritiserat påståendet att det finns löntagargrupper som i den pågående konflikten ser främst till sina privata konsumtionsmöjligheter men känner mindre ansvar för den gemensamma konsumtionen.

Jag har ingen anledning att vara generad över att jag velat påpeka det oriktiga i detta. Ingen må kunna bevisa att det förhåller sig på det sättet. För övrigt behöver man endast hänvisa till att i den mån de grupper som här åsyftas skulle få någon del i inkomstförbättringen och den högre standarden i vårt land går ju onekligen – såsom det hela är konstruerat – större delen av denna ökning tillbaka för att skapa basen för den gemensamma konsumtionen. Med den konsumtion vi har kan väl ingen som tillhör de grupper som jag i någon mån själv tillhör förmena att det är något oriktigt i detta, så länge vi har den högskattepolitik vi har. Man behöver inte vara generad över att man försöker ställa dessa saker till rätta.

Man bör inte i något slags agitationssyfte gå ut för att misstänkliggöra åtskilliga människor och medborgare i detta land för att vara mindre solidariska mot samhället och för att de med mindre glädje ger sin tribut åt den allmänna konsumtionen än vad andra grupper gör. Jag tycker att herr Pettersson bör hålla med om att det förhåller sig så. Det är inte bara de grupper som han eventuellt representerar som med jämnmot och glädje ser att den gemensamma konsumtionen ökar med hjälp av de välfärdsinrättningar vi har.

Herr ARNE PETTERSSON i Malmö (s) kort genmäle:

Herr talman! Den grupp vi talar om skiljer sig från de andra grupperna på avtalsmarknaden därigenom att den försöker strejka bort konsekvenserna av de skattebeslut vi fattat i riksdagen. Det kan inte tolkas på annat sätt än att denna grupp känner ett mindre gemensamt ansvar än de grupper känner som inte har den inställningen.

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Eftersom Gösta Bohman inte kan vara närvarande i kammaren just nu skall jag ta upp ett par saker som herr Arne Pettersson nämnde.

Han sade att Gösta Bohman hade nämnt att konflikten skapar bitterhet bland dem som är inblandade. Jag kan säga till herr Arne Pettersson att Gösta Bohman menar att just de som råkar ut för svårigheterna också kopplas in i dessa tankegångar. Gösta Bohman har inte glömt dem i sammanhanget.

Min andra kommentar gäller skatterna. Att dessa spelar en roll i konflikten är ovedersägligt. Då säger herr Arne Pettersson att verkningarna av strejken kommer att drabba andra, som befinner sig i en annan situation. Det har emellertid från vårt håll redan sagts av Staffan Burenstam Linder att om man gav näringslivet de resurser som erfordras och gav det ett underlag för den produktion som vi behöver i jämförelse med EEC-länderna, skulle vi kunna öka våra tillgångar i detta land med 1 000 miljoner kronor, som skulle kunna fördelas inte minst till de lågavlönade.

Herr talman! Det var egentligen inte detta jag skulle tala om. Jag skulle ägna mig åt en enda frågeställning som på förslag av oppositionen är upptagen av finansutskottet i dess betänkande nr 1, nämligen en begäran om stabiliseringskonferenser och fortlöpande planerade överläggningar mellan regeringen och de politiska partierna, företagsamhetens olika grupper och ekonomisk expertis. Hur är det möjligt att regeringen och utskottsmajoriteten vägrar att ta denna utsträckta hand när vi befinner oss i en situation som den i dag? Det betyder att regeringen inte vill erkänna vårt allvarsamma läge. Vi har under dagens debatt kunnat konstatera att så är fallet.

När det gäller våra produktionsbetingelser ser regeringen tydligen ensidigt på vissa större företag, vilka ännu försöker åstadkomma en viss vinst, och anser att det är tillfredsställande. Det är en enligt min mening både enögd och beklämmande syn på saken. Den är beklämmande mot bakgrunden av att man glömmer den företagsgrupp som står för halva landets produktion. Den omfattar 30 000 företag och representerar 90 procent av alla företagare samt har ansvar för nästan hälften av de anställda i detta land. Till dessa kommer en rad serviceföretag, från frisörer till bensinstationer och affärsidkare eller kort sagt småföretagarna i detta land.

Då säger regeringen: Inte glömmer vi dessa. Tänk på alla de kreditinstitut som har skapats och de nya medel som har ställts till förfogande! Men bara medel är inte tillräckligt. Det hjälper inte heller hur många kreditinstitut som än skapas om det inte finns tillräckligt med pengar. Men, herr talman, det är faktiskt inte längre fråga om bara pengar, utan sett ur småföretagarnas synpunkt är det i dag fråga om förtroende – eller rättare sagt brist på förtroende – för regeringens möjligheter att länka samman detta lands framtid. Det är en defaitism som innebär att även om det fanns pengar så vill eller vågar man inte investera, och det är något av det farligaste som kan inträffa i ett industriland som är beroende av en icke oväsentlig produktionsutveckling

varje år.

Vad är då bakgrunden till denna defatism hos dessa människor? Hos de småländska företagen, som jag känner ganska väl, är det för det första företagens ekonomiska utveckling sådan den har blivit under senare år, den minskade självfinansieringen, det större beroendet av kreditinstitut och de starkt ökade kostnaderna. För det andra är det konkurserna inom småföretagsamheten. Det blir en kedjereaktion, och den oroar inte minst de anställda så till den grad att en hel del av dem säger: Bättre än ett löneyft är trygghet i anställningen. Mer än 1 000 fler konkurser har inträffat jämfört med tidigare år, och ännu fler företag ligger så att säga på branten i dag.

För det tredje vägrar de unga människorna att ta över därför att de har förlorat tron på en framtid för företagen, och det är inte det minst farliga när det gäller det enskilda mindre näringslivet, som i så stor utsträckning är beroende av den människa som skall driva företaget i fråga.

För det fjärde ser man inom den socialdemokratiska näringspolitiken sådana galenskaper som att företag med hjälp av stora statliga bidrag flyttas från ett område som redan har svårigheter med sysselsättningen så att omskolningsåtgärder måste sättas in både på den plats varifrån företagen flyttas och på den plats som skall ta emot dem.

I Jönköpings län — som är ett småföretagarlän — var antalet lediga platser i relation till arbetslösa i januari år 1970 251 lediga platser på 100 arbetslösa. I dag är det 60 lediga platser på 100 arbetslösa, vilket visar trenden i ett av de län där småföretagsamheten är av alldeles särskild kaliber.

När det nu förhåller sig på det sättet säger vi: Låt oss, för att dämpa detta missmod, få samlas till en genomgående analys med dem som är berörda för att se om vi kan skapa ett bättre förtroende. Detta skulle göras i syfte att hindra den allvarliga företagsnedläggelse som kommer att bli följden av händelseutvecklingen — och som redan är på väg. Det är grunden till den begäran som har gjorts i detta utskottets betänkande.

Nej, säger regeringspartiet; sådana diskussioner behövs inte. Därmed har regeringen också sagt att den inte är intresserad av småföretagarnas situation. Det är inte underligt att de människor som är anställda inom den grenen av företagsamheten mer och mer sviker det socialdemokratiska partiet. Det är också naturligt att de säger: Det finns en enda utväg, nämligen att snarast byta regering.

I detta anförande instämde herrar Adolfsson och Nordgren (båda m).

Herr JONASSON (c):

Herr talman! En lång finansdebatt har förts i riksdagen i dag. Det är också fullt förståeligt mot bakgrund av den situation i vilken vårt land befinner sig. Det förefaller naturligtvis märkligt att vårt land, som varit förskonat från krig och ofärd, råkat in i en besvärlig ekonomisk situation.

Vi har inte den balans i utrikeshandeln som är önskvärd. Inom landet kan vi konstatera att den regionalpolitiska balansen i fråga om ekonomisk utveckling lyser med sin frånvaro. Vi har en överhettad ekonomi i vissa regioner, men samtidigt har vi motsatsen — brist på arbete och utkomst —

inom andra delar av landet. Jag tänker härvidlag främst på skogslänen. Där råder stor arbetslöshet och man utnyttjar inte den arbetskraft som finns. I mitt hemlän – Värmlands län – hade vi den 15 februari i år 3 543 arbetslösa. Det är en alltför hög siffra under nuvarande förhållanden. Dessa problem är givetvis svårast för de individer som drabbas, men det är kanske inte just den frågan vi skall diskutera i dag. Jag har emellertid pekat på dessa förhållanden, därför att de visar en sida där inte produktionsresurserna utnyttjas på ett effektivt sätt.

En annan sida är det slöseri med arbetskraft och produktion som den pågående strejken, inklusive lockouten, ändå innebär.

Många anser att vår situation inte är besvärande eller över huvud taget anmärkningsvärd. Jag vill dock ändå för det första klart säga ifrån att vi inte har råd att missbruka våra resurser på det sätt som nu sker. Vi måste ge arbete och utkomst åt alla individer i vårt land och därmed åstadkomma större produktion. Ur jämlikhetssynpunkt är detta en viktig uppgift.

Vi har för det andra inte heller råd att låta vår produktionsapparat stå stilla inom stora sektorer på grund av den pågående konflikten. I fråga om denna konflikt vill jag för egen del klart säga ifrån att det inte är ens fel när två träter. SACO och SR m. fl. har säkerligen ställt alltför stora krav på lönehöjningar. Det finns inte utrymme för alla dessa. Man borde ha nöjt sig med att så långt möjligheter fanns lyfta låglönegrupperna. Kraven har ställts alltför högt.

Men lika klart kan man påstå att tillräckligt intresse inte har förelegat hos avtalsverket att i tid klara den uppkomna situationen. Erfarenheter har visat att det är lätt att komma in i en strejk men att det är betydligt svårare att komma ur den. Bristen på en fast ekonomisk politik från regeringens sida är säkerligen orsaken. I valtaktiskt syfte har regeringspartiet lovat för mycket. Kanske har oppositionen gjort detsamma. Det hela har lett till att vi levt över våra tillgångar. Vi har förbrukat för mycket och satsat för litet på investeringar och produktionsbefrämjande åtgärder.

Det ligger då nära till hands att säga att vi allihop har varit lika goda kålsupare. Från oppositionen, främst från centerpartiet, har vi emellertid sedan lång tid tillbaka krävt överläggningar om löner och om priser mellan regering, näringsliv och arbetstagarorganisationer. Regeringen har dock sagt nej till dessa krav.

Förhållandena har blivit värre och värre, och man kunde förstå att en situation av den typ som vi nu upplever förr eller senare skulle uppstå. På valnatten i höstas ifrågasatte herr Hedlund om inte tiden vore mogen för en politisk samling för att råda bot på den uppkomna ekonomiska situationen. Skulle inte en regering bestående av representanter för de demokratiska partierna ha varit den rätta instansen för att ta itu med denna situation? En regering med den sammansättningen skulle ha kunnat vidta åtgärder, även om medicinen kanske i många fall hade varit besk. Det skulle också ha varit bättre än den situation som vi nu befinner oss i. Denna går i många fall ut över tredje man och är även till stor skada och till stor förlust för oss alla.

Jag beklagar att statsminister Palme inte fattade herr Hedlunds

utsträckta hand den gången. Det skulle ha varit nyttigast för vårt folk och för vårt land, och det är väl ändå det som är huvudsaken. Men regeringen kände sig alldeles tillräckligt stark ensam. Mot bakgrunden härav får regeringen också påta sig ansvaret för den situation som för närvarande råder. Regeringen är fördenskull även skyldig att tillse att konflikten löses. Det är en av våra för närvarande viktigaste finanspolitiska angelägenheter. Strejk och krig betyder fattigdom, och det är något som man så långt möjligt bör förhindra.

I detta anförande instämde herrar Torwald och Norrby i Gunnarskog (båda c).

Herr HERMANSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att ge en röstförklaring. Detta kan vara befogat, eftersom den följande omröstningen är en av de viktigaste under hela riksdagssessionen. Det gäller ju att ta ställning till finansplanen för nästa budgetår, dvs. grundvalen för hela den statliga politiken under det kommande året.

Det har framgått av vad som tidigare sagts här att vänsterpartiet kommunisternas riksdagsgrupp varken kan instämma i yttrandet av finansutskottets socialdemokratiska majoritet eller yttrandet av dess borgerliga minoritet när det gäller de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för statsregleringen. Vi har därför lagt fram ett förslag till uttalande, till vilket redan yrkats bifall.

Jag förmodar att detta förslag till uttalande i en första votering kommer att ställas mot den borgerliga reservationen. För det fall vårt uttalande icke vinner majoritet avser vi att i den därpå följande voteringen rösta med utskottet.

Vi gör detta icke för att instämma i utskottets motivering, vilken vi inte kan dela. Skillnaden mellan socialdemokratisk och borgerlig ekonomisk politik är, såsom framgått av materialet från finansutskottet och av den debatt som här förts, inte stor. Det är skillnaden mellan en socialdemokratiskt styrd kapitalism och en borgerligt styrd kapitalism. Stundom är det svårt att få ned en knivsegg däremellan.

Om vi skulle avstå från att rösta betyder det emellertid att den borgerliga reservationen skulle segra och regeringens finansplan, icke reellt, eftersom den gillas av de borgerliga, men väl formellt, skulle underkännas. Regeringen skulle vara tvungen att dra vissa konsekvenser härav. Visserligen är det en orolig tid just nu för nordiska regeringar, som alla vet, men vi vidhåller vår mening att en borgerlig regering skulle bedriva en ännu sämre politik än den socialdemokratiska. Vi avser, herr talman, att lägga våra röster i enlighet med denna bedömning.

Med detta anförande, under vilket herr talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, var överläggningen slutad.

Herr *Talmannen* yttrade:

Utskottets betänkande företas till avgörande på sådant sätt, att först upptas den del av yttrandet, som inte anknyter till någon punkt i

hemställan, dvs. avsnitten Den internationella utvecklingen samt Konjunkturutveckling och ekonomisk politik i Sverige 1970. Därefter ställs propositioner punktvis på utskottets hemställan, varvid i fråga om punkterna 1–4 anges sidhänvisningar till utskottets och reservanternas yttranden. De avsnitt av det i reservationen intagna yttrandet, som inte särskilt anges, hänför sig till hemställan under punkten 5, avseende de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för statsregleringen. Beträffande sistnämnda punkt har herr Hermansson i Stockholm under överläggningen framställt ett yrkande som i stencil utdelats till kammarens ledamöter.

Nr 35

Onsdagen den
3 mars 1971

Finansdebatt

Yttrande beträffande Den internationella utvecklingen samt Konjunkturutveckling och ekonomisk politik i Sverige 1970

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets yttrande oförändrat, dels utskottets yttrande med den ändring däri som föreslagits i reservationen av herr Wedén m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wedén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkänner finansutskottets yttrande i betänkandet nr 1 såvitt gäller avsnitten Den internationella utvecklingen samt Konjunkturutveckling och ekonomisk politik i Sverige 1970 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren godkänt utskottets yttrande med den ändring däri som föreslagits i reservationen av herr Wedén m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wedén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 164

Nej – 154

Punkten 1: Ekonomiskt-socialt råd m. m.

(utskottet s. 16 r. 1 n – s. 17 r. 15, reservationen s. 24 r. 14 n – s. 25 r. 6)

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Wedén m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wedén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition: Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Wedén m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wedén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Punkten 2: Emissionskontroll m. m.

(utskottet s. 14 r. 11 - 24, reservationen s. 23 r. 20-28)

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Wedén m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wedén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition: Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Wedén m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wedén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 165

Nej - 155

Punkten 3: Omedelbara åtgärder för lättnad på kreditmarknaden

(utskottet s. 13 r. 10 - s. 14 r. 10, reservationen s. 22 r. 7 - s. 23 r. 19)

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Wedén m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wedén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition: Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Wedén m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Punkten 4: Sveriges Investeringsbanks Aktiebolag verksamhet

(utskottet s. 15 r. 12 - 22, reservationen s. 23 r. 11 n - s. 24 r. 10)

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Wedén m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wedén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition: Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 4 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Wedén m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wedén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna om-

röstning gav följande resultat:

Ja - 165

Nej - 156

Punkten 5: De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för statsregleringen

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen av herr Wedén m. fl. i motsvarande del samt 3:o) det av herr Hermansson i Stockholm under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Wedén begärde votering, upptogs för bestämmande av kontrapropositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Hermansson i Stockholm begärt votering beträffande kontrapropositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående finansutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 5 antar reservationen av herr Wedén m. fl. i motsvarande del röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit det av herr Hermansson i Stockholm under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson i Stockholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 157

Nej - 20

Avstår - 143

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 5 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Wedén m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wedén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 165

Nej - 156

§ 2 Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 1 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften skall utgå för år 1971.

Utskottets hemställan bifölls.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till kammarens

sammanträde onsdagen den 10 mars.

§ 3 Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts propositioner:

Nr 24 angående godkännande av avtal mellan Sverige och Malaysia för undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt beträffande inkomstskatter, m. m.

Nr 25 angående livränta till vissa personer.

§ 4 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor framstälts, nämligen

den 3 mars av

Nr 98 Herr *Andreasson* (c) till herr jordbruksministern angående arbetsmarknadskonfliktens inverkan på tillgången på utsäde:

Har statsrådet uppmärksammat risken för brist på utsäde i anledning av konflikten vid statens centrala frökontrollanstalt?

den 2 mars av

Nr 99 Herr *Stålhammar* (fp) till herr statsrådet Moberg angående arbetsmarknadskonfliktens inverkan på den kliniska undervisningen vid de medicinska fakulteterna:

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta för att möjliggöra för de studerande vid de medicinska fakulteterna att återhämta den genom arbetsmarknadskonflikten förlorade kliniska undervisningen?

den 3 mars av

Nr 100 Herr *Wikner* (s) till herr inrikesministern angående bostadskvoten för prioriteringsorter inom norra stödområdet:

Kommer statsrådet att vidtaga några åtgärder för att öka bostadskvoten för prioriteringsorter belägna inom norra stödområdet?

Nr 101 Herr *Werner* i Tyresö (vpk) till herr utrikesministern om inbjudan av länder utanför FN till FN-konferensen om den mänskliga miljön i Stockholm år 1972:

Vill utrikesministern för sin del medverka till att inbjudan från FN:s ekonomiska och sociala råd om deltagande i FN-konferensen om den mänskliga miljön i Stockholm år 1972 i största möjliga utsträckning kommer att riktas till även länder utanför FN:s medlemskrets, varvid ett allmänt intresse föreligger att de båda tyska östersjöstaterna, TDR och Tyska Förbundsrepubliken, blir inbjudna?

Nr 102 Herr *Takman* (vpk) till herr utrikesministern angående regeringens bedömning av utvecklingen i Vietnam:

Vilken betydelse tillmäter regeringen de alltmer oroande uttalandena om en USA-invasion med markstridskrafter i Nordvietnam?

Nr 103 Fru *Hansson* (s) till herr inrikesministern om åtgärder för att öka sysselsättningen i Västerbottens län:

Mot bakgrund av de senaste månadernas starkt ökade arbetslöshet i Västerbotten vill jag fråga statsrådet om regeringen planerar att vidtaga några speciella åtgärder för att öka sysselsättningen i länet?

Nr 104 Herr *Ahlmark* (fp) till herr utbildningsministern angående riktlinjerna för utdelning av statliga konstnärsstipendier:

Anser statsrådet det rimligt att ett statligt konstnärsstipendium (s. k. arbetsbidrag) ges för att stimulera en person och en tidskrift, vars antisemitiska verksamhet och teckningar avslöjats långt dessförinnan, t. ex. i riksdagens utrikesdebatt den 29 april 1970?

Nr 105 Herr *Dahlén* (fp) till herr finansministern angående tidpunkten för redovisning av kapitalmarknadsutredningens arbete:

Vill herr statsrådet meddela när kapitalmarknadsutredningen avser att redovisa resultatet av sitt arbete?

§ 5 Kammaren åtskildes kl. 22.37.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 35

Onsdagen den
3 mars 1971
